

sydasien

2
1977

4kr

bulletinen

INDIEN: Indiras fall

BANGLADESH: politisk vendetta

SRI LANKA: revolter och kriser

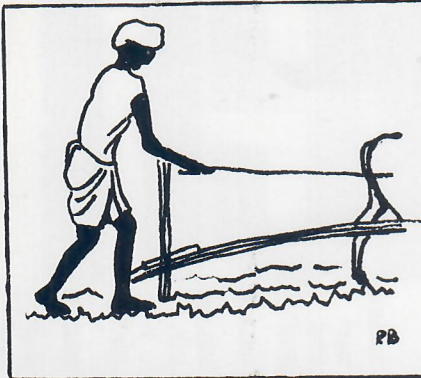
AFGANISTAN: klimatet hårdnar

PAKISTAN: Bhutto manipulerar demokratin

sydasien

BOX 1142, 221 05 LUND

Sydasiensbulletinen 2 • 1977

SYDASIENBULLETTINEN utges fyra gånger om året av Sydasienskommitteerna i Sverige.

Ansvarig utgivare: Thomas Bibin.
Redaktör för detta nummer: Ola Hansson.

Prenumeration för fem nummer kostar 20 kronor.
Postgiro 79 54 96 - 9 Sydasiensbulletinen

INNEHÅLL

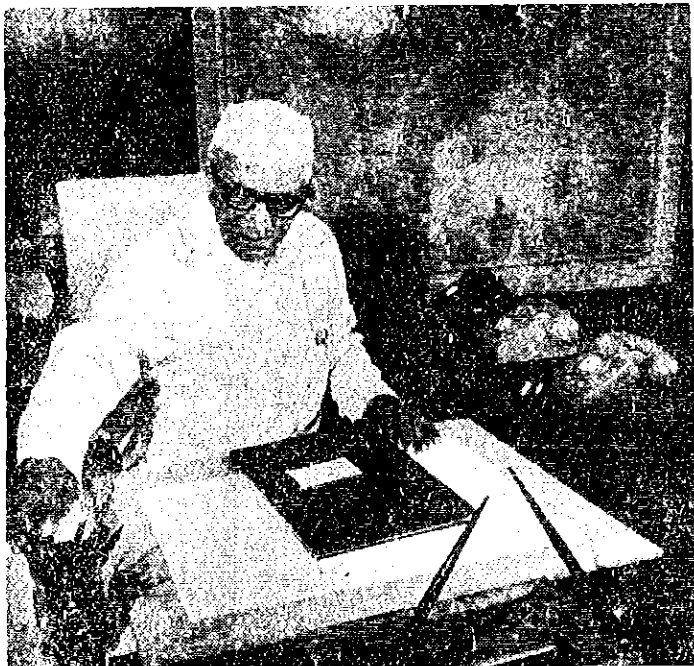
Indien: Folkets missnöje fällde Indira.	-Göran Djurfeldt och Staffan Lindberg	4
Pakistan: Demokrati, diktatur, demokrati...	-Karl Reinhold Haellqvist och Ingar Haellqvist-Axelsson	10
Sri Lanka: Revolter och kriser	-Thomas Bibin och Karin Fridell	12
Fru Bandaranaiques valfläsk.	-Thomas Bibin	14
Afghanistan: Klimatet hårdnar.	-Tomas Löfström	15
Bangladesh: Politisk vendetta.	-Daniel Asplund	18
Debatt: Är dansk imperialism möjlig?	-Peter Neersø	20
Indien: Rustning och vapenhandel.	-Jan Øberg	22
Dokument		25
Tidningsklipp		26

Kontaktpersoner för Sydasienskommittén:

Stockholm: Jonas Söderblom, Scheelegatan 4 1 tr. ö. g. 112 23 STOCKHOLM 08/52 17 60

Göteborg: Geza Nagy, Guldringen 5, 421 52 V:a FRÖLUNDA 031/29 57 56

Malmö-Lund: Ola Hansson, Stenbocksgatan 8, 211 50 MALMÖ 040/12 39 30

Indiens nye premiärminister, Mr Morarji Desai, har lovat att avskaffa fattigdomen på 10 år.

Den här våren har för Sydasiens del, speciellt Indien, Pakistan och Sri Lanka, varit behäftad med valfusk, strejker och polisbrutalitet. De val som hållits i Indien och Pakistan, och som i maj skall hållas i Sri Lanka, kräver en närmare analys.

Två månader innan det indiska valet väntade sig ingen den dramatiska vändning som den politiska utvecklingen tagit. Under valkampanjen har de flesta av de anklagelser som Indira Gandhis kritiker riktade mot regeringen bekräftats. Mest upprörande har avslöjandena om mass-steriliseringarna varit — ett byråkratiskt maktmissbruk riktat mot Indiens fattigbönder. Det har också avslöjats att svenska biståndspengar varit inblandade genom att

personalen vid det världsbanksfinansierade familjeplaneringsprogrammet i Rae Baerli använts i hetsjakten på steriliseringspatienter.

Dessa avslöjanden understryker hur rätt Riksrevisionsverket träffade i sin revision av SIDA:s Indienbistånd. Denna utredning som tystats ned visar att den miljard kronor som SIDA genom åren spenderat i Indien inte kunnat visas ha någon som helst utvecklande effekt.

SIDA, som skriver på en ny petition för Indienbiståndet, åker snart till Indien för att förhandla om detsamma. Till försommaren börjar Aid India Consortium sina förhandlingar. Samtidigt lovar den nya indiska regeringen att avskaffa fattigdomen på 10 år, d.v.s. de lovar det omöjliga i gammal god indisk politisk tradition. När skall Sverige, i samband med biståndet, ställa krav på reformer för de fattiga i Indien?

Vid de allmänna valen i Pakistan den 7 mars, fick det styrande folkpartiet (PPP) 2/3 majoritet, trots att nio oppositonspartier gått samman och bildat en valallians (PNA). Jordskredsseger för Zulkfikar Ali Bhuttos folkparti, då speciellt i Punjabprovinserna där regeringspartiet vann 107 platser och oppositionen bara 8, fast den väntat sig en majoritet, har väckt misstankar om valfusk. Misstankar som spritt sig in i Bhuttos egna led, där ledande medlemmar i det pakistanska folkpartiet lämnat regeringen, för att bilda ett nytt parti.

De strejker och spontana uppror som följt veckorna efter valet, trots infört förbud mot folksamlingar och demonstrationer, har föranlett regeringen att fängsla 25 000 människor och däribland PNA:s högsta ledning. Oppositionens krav på Zulkfikar Ali Bhuttos avgång och nyval har således slagits ned brutalt och försatt landet i ett akut kristillstånd. Demokratiska principer har satts ur spel, där inbördeskrig och militär intervention hotar i kulisserna.

Sri Lankas styrande frihetsparti (SLFP), under ledning av fru Sirimavo Bandaranaike, utlyste för drygt två månader sedan nyval och hävde med anledning härav det 1971 införda undantagstillståndet. Fru Bandaranaikes impopularitet, orsakad av stora prisstegringar och uppenbar nepotism, har troligen framtingat uppskrivningen av den lankesiska rupien med 20 %. Ett desperat försök från regeringens sida att återigen framstå som de fattigas parti, då importpriserna på socker, gödningsmedel och andra basvaror, i och med revalveringen, blir mycket billigare.

I DETTA NUMMER

Sydasien har i vår genomgått en anmärkningsvärd utveckling. Indira Gandhis kongressparti fick träda tillbaka för den i Janatapartiet enade oppositionen. En politisk och ekonomisk bakgrund till detta nederlag, ges i en av två artiklar om Indien. Den andra artikeln behandlar *Indiens* rustning och militärhandel, som enligt artikelförfattaren, har förstärkt Indiens underutveckling och bidragit till dess samhällsstrukturens militarisering.

Val har även hållits i *Pakistan*, där det regerande folkpartiet (PPP) blivit anklagade för valfusk av oppositionsalliansen (PNA). Artikeln redovisar de politiska motsättningarna allt sedan Östpakiens utbrytning 1971. Den polisbrutalitet som följt på valen i Pakistan är också synlig i Bangladesh. Det förbjudna vänsterpartiet JSD:s utveckling och politiska omgivning, tas upp i artikeln om *Bangladesh*. Partiet, som fört kampen mot den borgerliga Awami League regeringen har den senaste tiden utsatts för en intensiv repression.

En väldokumenterad inblick i *Afghanistans* ekonomi, såsom en politisk tillbakablick, ges i artikeln *Klimatet hårdnar*. Att utländska

företag, med teknologi och kapitalresurser kan etablera sig i u-länderna, oberoende moderlandets politiska och ekonomiska styrka, hävdas i detta nummers debattartikel, som använder danska företag som exempel.

Slutligen granskas, i de båda artiklarna om *Sri Lanka*, de nyligen aviserade revalveringen av den lankesiska rupien och de strejker och upplöpp som skakat landet allt sedan undantagstillståndet 1971, och då speciellt krisen vid Ceylons universitet.

Då *SYDASIENBULLENTINEN* är ett debattforum, så välkomnar vi alla repliker på införda artiklar.

Sydasien kommittén har som mål att sprida information om situationen i Sydasiens, och att stödja alla krafter som bekämpar imperialismen, politiskt förtryck och underutveckling i området. Kommittén är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasiens och i Sverige.

INDIEN

Folkets missnöje

fällde Indira

GÖRAN DJURFELDT och STAFFAN LINDBERG

Det är vanligt med diktatorer som utlyser val och vinner dem; men motsatsen är sällsynt. Det kan bara betyda att, antingen var Indira Gandhi ingen riktig diktator eller också var hon ovetande om folkets sinnesstämning.

Mycket talar för en felbedömning av opinionsläget. Alltsedan undantagstillståndet i juni -75 hade Indira Gandhi omgivit sig med en allt trängre krets av rådgivare, som blev alltmer isolerad. Redan beslutet om undantagstillstånd fattades utan att ens kabinettet var informerat. I stället förlitade hon sig på sin son, Sanjay Gandhi, sin försvarsminister, den ökände Bansi Lal och ett fåtal andra personer. Men beslutet om nyval fattades t.o.m. mot de senares vilja, kanske av damen ensam.

Enligt denna första förklaring hade alltså inte Indira Gandhi läst Machiavelli ordentligt – eller hans indiske motsvarighet, den gamle cynikern Kautilya. Hon hade försummat att hålla kanalerna öppna för information nerifrån om verkningarna av den politik som genomtvingades i skydd av undantagslagarna.

Men man kan med ett visst fog också hävda att Indira Gandhi inte var någon riktig diktator. att den utveckling mot fascism, som den indiska staten genomgått sedan juni-75 inte var någon riktig fascism. Det är slående att undantagstillståndet inte utlöstes av ett revolutionärt hot från arbetare och bönder, utan från en småborgerlig rörelse – JP-rörelsen, som, såvitt vi kan se, inte utgjorde något verkligt hot mot de härskande klasserna.

I det följande ska vi, i det efterkloka ljus som valresultatet ger, åter försöka se på Indiens historia 1975-77 – från undantagstillståndet till valet.

Ekonomisk kris 1975.

Den ekonomiska basen för krisen 1975 var en sjunkande tillväxttakt både i jordbruket och industrin. Den nya strategi som lanserades 1965, som svar på missväxtåren i början av 60-talet,

med den gröna revolutionen och massteriliseringar som draghästar, lyckades inte förbättra folkets levnadsnivå. Tillgängligheten på spannmål och ärtväxter per capita gick ned, och priserna rusade i höjden. Den industriella utvecklingen nästan avstannade; endast de stora monopolhusen trivdes, subventionerade av regeringspolitiken och i praktiken oförhindrade att lägga under sig växande delar av industrin. På landsbygden stärkte jordägarna och ockrarna sin ställning, mycket tack vare de subsidier som regeringens jordbrukspolitik innebar. Fattigbönderna och lantarbetarna erbjöds ingenting när priserna rasade i höjden, utom en mindre penningsumma för att låta sterilisera sig. Färre proletärer i framtiden! var regeringens svar på exploateringen medan proletariseringen försiggick obehindrat: Från 1961 till 1971 ökade andelen jordlösa lantarbetare från 17 till 26% av arbetskraften. De blygsamma välständsökningar som uppnåtts under 50-talet, som resultat av utbyggda bevattningsanläggningar, en utbyggd statsägd industri och gynnsamma villkor för den nationella konsumtionsvaruindustrin i skydd av höga tullmurar – dessa framsteg urholkades som ett resultat av den Nya Strategin; och levnadsstandarden för folkets stora massa pressades ner till 40-talets nivå. Under perioden 1960/61 till 1968/69 steg den andel av lantbefolkningen som levde under det officiellt definierade existensminimum från 38 till 54%. Inflationen urholkade industriarbetarnas (och antagligen också den urbana medelklassens) reallöner.

Undantagstillstånd och strejkväg

I nyhetsbyråernas rapporter angavs ett domstolsutslag som utlösande faktor: Indira Gandhi fälldes för ett par ganska triviala brott mot vallagen. Att domen blev fällande, att den utvecklade sig till ett hot mot hennes egen och Kongresspartiets maktställning, och att hon fick tillgripa drastiska medel för att säkra sin personliga maktställning kan endast förklaras av den nationella politiska situationen, dominerad av strejker och av den s.k. JP-rörelsen.

Företagen försökte naturligtvis vältra över en del av den ekonomiska bördan på de väl organiserade indiska arbetarna; deras försvarsåtgärder syns tydligt i statistik över antalet strejkdagar, som ökade brant under åren 73-75. Till en viss del blev dessa aktioner också ett politiskt hot, vilket blev tydligt under den stora järnvägsstrejken våren 1974, som regimen såg sig tvingad att knäcka genom polisiär och militär repression. Den indiska vänstern brukar ge sig själv en del av »åran» för undantagstillståndet genom att peka på dessa strejker, men dess »insats» är tveksam. Dels är den största delen av fackföreningsrörelsen politiskt kontrollerad av samarbetsorganisationer som INTUC (In-

dian National Trade Union Congress, kontrollerad av Kongressen), HMS (Hind Mazdoor Sabha, som står till höger om Intuc), AITUC (All-India Trade Union Congress, som kontrolleras av Communist Party of India, som »kritiskt» stött Kongressen). Mer aggressiva organisationer, häribland CITU (Center of Trade Unions), kontrollerad av Communist Party of India (Marxist), expanderade säkerligen under dessa år, men utgjorde de ett hot? Nederlaget för järnvägsmännen tyder inte på det.

Försvarsminister Bansi Lal bad sina väljare om ursäkt när han märkte vart valvinden blåste: »Jag böjer mitt huvud och ber om tillgivelse ifall jag har felat.»

JP-rörelsen

JP-rörelsen var från början begränsad till delstaten Bihar, men inspirerades av det s.k. Gujarat upsurge, en kraftig agitation i delstaten Gujarat som ledde till den lokala Kongresspartiregeringens fall och införandet av presidentstyre. Agitationen baserades mycket på den urbana medelklassen och dess missnöje med inflation och livsmedelsbrist, men rörelsen leddes av studenterna. Deras revolt var spontan och omedveten, varför den politiska vinsten kunde inkasseras av anti-Kongresspartierna, som bildade front och vann det delstatsval som framtvängades i juni -75.

Biharrörelsen byggde på samma grupper, men den fick en ledare av monumentalt format, Jayaprakash Narayan, en förgrundsgestalt i Sarvodayarörelsen och Mahatma Gandhis kanske viktigaste arvtagare. Han såg korruptionen, ganska vitt definierad, som en cancerväxt i det indiska samhället och Kongresspartiet som en av de viktigaste sjukdomshärdarna. Kampen mot korruptionen var för honom kampen för »den totala revolutionen». När han accepterade att leda Biharrörelsen fick Kongressen på sätt och vis nationalhelgonet Mahatma Gandhi själv emot sig.

JP-rörelsens fredliga demonstrationer eskalerades snabbt, p.g.a. fascistiska provokationer (bl.a. från en del av de organisationer som förbjöds under undantagstillståndet, t.ex. RSS och Anand Marg) och p.g.a. en skoningslös repression: våren -75 dödades flera hundra personer av militär och polis. I och med att centrala polisreserver och militär sattes in, blev också JP-rörelsens mål nationella: Avsätt Indira Gandhi och Kongressregeringen! Isolera kommunistpartiet CPI som stöder henne! Därigenom kom JP-rörelsens omedelbara mål att sammanfalla med högeroppositionens; och de goda konjunkturen fick gamla politiska rävar att bli »totalt revolutionära». Det är symptomatiskt för JP-rörelsens klassbas – den urbana medelklassen – och för

dess politiska omedvetenhet att högern lyckades få kontroll över denna mäktiga proteströrelse och använda dess kraft för sina egna syften. När hotet utifrån växte, knakade det också i den centraliserade maktställning som Indira Gandhi skapat åt sig i Kongresspartiet, och missnöjda partifraktioner började slå sina ränker. Bl.a. ryktas det att Jagjivam Ram, jordbruksministern som blev berömd för sitt avhopp nyligen, hade inkallat stora delar av Kongressens parlamentsgrupp till ett möte på morgonen den 26 juni. På natten slog Indira Gandhi till – undantagstillstånd var det drastiska vapnet mot ett hot som mera gällde hennes egen ställning än den klassallians vilken hon representerar.

Den ekonomiska politiken under undantagstillståndet.

Två dagar efter undantagstillståndet proklamerades en ny ekonomisk politik, senare sammanfattad i ett 20-punktsprogram, ett paket av åtgärder ägnat att få ekonomin på fötter och vinna folkmajoritetens stöd för regimen.

Under en resa i Sydindien under januari och februari i år kunde vi studera detta programs praktiska effekter, f.f.a. i delstaten Tamil Nadu. I Indian Express kunde man den 31/1 läsa följande officiella utvärdering av programmets effekter i delstaten:

»Presidentstyret i Tamil Nadu avslutar idag ett framgångsrikt år. Med en serie kraftfullt genomförda åtgärder har, enligt officiella källor, det Presidentstyre som ersatte det nio år gamla DMK-styret, medfört framsteg i industrin och jordbruket såväl som på det sociala området. Delstatens industriella tillväxttakt har officiellt satts till 12 procent och beräknas nå 15 procent vid årsskiftet.

Bland de viktiga åtgärderna är höjningen av minimilönerna för lantarbetare, medinflytande för arbetarna i industrin och en fast prisnivå».³

I samma källa anges en rad andra betydelsefulla insatser för landsbygden: försäljning av nödvändighetsvaror som mat och kläder genom kooperativa butiker, konsumtionslån för småbönder och jordlösa genom kooperativa creditsällskap, lån till småbönder och arrendatorer för investering i jordbruket, utdelning av äganderättsbevis till redan bebyggda tomter, utrotning av »bonded labour», ökad skolgång, ökade ansträngningar att genomföra jordreformen, dödande av alla skulder till privata ockrare i familjer med en årsinkomst under 2400 rupees (ca. 1200 kr), moratorium på alla räntebetalningar och amortering till privata långivare under två år (efter juni 1975) samt, slutligen, ett stort steriliseringsprogram med en halv miljon steriliseringar som mål under 1976 (enbart i Tamil Nadu med dess ca 45 miljoner invånare).

Så långt den officiella propagandan, som mest avspeglade sig i all den reklam som förorenade vägar och officiella byggnader: »20-point Programme is a blue-print for the future»; »There is no substitute for hard work». (20-punktsprogrammet är en konstruktionsritning för framtiden; Det finns ingen ersättning för hårt arbete).

Otvivelaktigt var detta bara en fortsättning på det regerande partiets frasaradikalism, partiet läste besvärjelser över nationen. Över- och medelklassen suggererades att tro på den nya eran, men bland de arbetande massorna måste intrycket ha stärkts att härskarna var politiska kvackare.

Det viktigaste i 20-punktsprogrammet – jordreformen – gick inte i någon delstat utöver det symboliska, omfördelning av några promille av den odlade jorden.

Bakom 20-punktsprogrammets stolta fasad var det ganska tomt, precis som i kooperativets lagerbyggnad i Thaiyur, som i januari -77 innehöll en säck konstgödning.

Kampen mot ockrarna verkade framgångsrik så länge man höll sig i städerna: pantlånarnas butiker hade stängts eller förvandlats till vanliga affärer. Men på landet fanns de kvar. De opererade kanske mera försiktigt, men det drabbade mest låntagarna: det blev svårare att få lån; panterna värderades lägre, betalningsvillkoren skärptes.

De vanliga penninglånarnas verksamhet berördes knappast alls. Försöken att ersätta ockret med officiella krediter till fattigbönder och lantarbetare också för bröllop, begravning och sjukdom fick aldrig någon genomslagskraft.

Enligt Tamil Nadus stilig kungörelse om minimilöner för lantarbetare skulle lönerna vara lika för män och kvinnor, medan lönerna skulle vara olika för olika arbetsuppgifter. Men arbetsfördelningen efter kön är strikt i indiska jordbruket, och när man läste lönesatserna upptäckte man att de för kvinnliga arbetsuppgifter (ogräsrensning, utplantering av ris) satts lägre än för de manliga. Det var för klumpigt för att ens kunna kallas en cynism.

Delstatsregeringen lyckades i stort sett endast på en punkt: man distribuerade ransoneringskort till samtliga hushåll. Däremot lyckades man inte förse de statliga butikerna med de ransonerade varorna: spannmål, socker och tyg. Systemet fungerade hyggligt i städerna, så t.ex. såldes 75% av det ransonerade tyget där. Däremot fungerade det endast undantagsvis på landsbygden.

Länge försökte Indiras regering hävda att den sänkta prisnivån under 1975 berodde på undantagstillståndet, men en studie av prisutvecklingen visar att priserna började sjunka redan i sep-

tember 1974 i Norra Indien, att de sjönk med 15% fram till mars 1976; och att de därefter började stiga igen och hade gått upp med 11% fram till januari 1977. Prisutvecklingen tycks alltså mer bero på den goda skörden 1974/75 än på regeringens försök till priskontroll.

Prisutvecklingen gynnade åtminstone för en tid medel- och överklassen som med Indiras sneda inkomstfördelning ensam står för en mycket stor del av den samlade efterfrågan. Till skillnad från andra grupper förbättrades också de övre skiktens inkomster: tjänstemännens löner, t.ex. förblev stabila (åtminstone i Tamil Nadu) eller förbättrades t.o.m. eftersom inkomstskatten sänktes. I dessa skikt vann Indira Gandhi stor sympati, och många verkade allvarligt tro på de slogans som var målade överallt: »The Nation is on the Move»; »Work more talk less»; »Discipline has improved our Economy» (Nationen gör framsteg; Arbeta mer prata mindre; Disciplinen har förbättrat vår ekonomi.)

Gick man till andra befolkningsskikt blev dessa slogans cynismer. Den lilla del av arbetarklassen som har permanenta jobb och som faller under arbetarlagstiftningens skyddande paragrafer var kanske den mest drabbade. När priserna sänktes, sänktes också deras dyrtidstillägg, och, enligt arbetarna och fackföreningarna, betydligt mer än priserna. Dessutom kom regeringens nya bonuslagstiftning och därigenom förlorade många arbetare den 13:e månadslön som de vant sig vid. Deras möjligheter att protestera beskars av undantagstillståndet, eftersom stormöten och demonstrationer var förbjudna och pressen censurerad. Radikala fackföreningsledare var arresterade eller hade gått under jorden.

De flesta indiska arbetare uppnår aldrig de fast anställdas förmåner. T.o.m. inom storindustrin, också i den statsägda sektorn, är ofta hälften av arbetarna daglönare eller anställda genom privata arbetsförmedlare. På Madras Fertilizers Ltd. t.ex. en av de största konstgödningsindustrierna i Indien, är hälften av alla arbetare kontraktsanställda. Mellanhanden lär få 9 rupees om dagen per arbetare, arbetarna får 3 rupees. Dessa arbetare gick nyligen i strejk, men aktionen krossades av polis.

Denna stora, s.k. oorganiserade del av arbetarklassen verkar inte ha fått sina löner sänkta under undantagstillståndet. Om regeringens prisstatistik varit riktig, skulle de alltså fått det bättre. Men det är en utbredd uppfattning att regeringen manipulerar med prisstatistiken. De prisexempel vi samlade in stärker denna uppfattning. Prisnivån är idag åtskilliga procent högre än före undantagstillståndet, varför hela den urbana arbetarklassen idag bör ha en lägre standard än efter undantagstillståndet 1975.

I den fackliga kampen fick alltså företagen övertaget, vilket avspeglas i en sänkning av antalet strejkdagar sedan -75. Arbetarna fick betala priset för en bättre lönsamhet genom sänkta löner. Dessutom mildrades etableringskontrollen och importrestriktionerna; den privata exporten subventionerades. Dessutom gavs alla statliga företag order att öka produktionstakten, i ett hopp om att detta skulle få spridningseffekter i ekonomin. Till sammans med frislappandet av medel- och överklassens konsumtion skapade detta goda villkor för kapitalet. I Madras kunde man se det i de nya lyxhotellen, de lokalt tillverkade TV-apparaterna och Hifi-anläggningarna.

En känd ekonomisk modell

Vi känner igen dragen i denna ekonomiska politik: det är samma politik som Brasilien fört under militärjuntan och som skapade det kortlivade »brasilianska undret»; det är samma politik som i mera drastiska former tillämpats i Chile och Argentina. Den innebär ett avbrott för den importsubstitutionspolitik som tredje världens länder fört sedan andra världskriget, och som styrs av vissa sociala och nationella prioriteringar (en utbyggd inhemsk konsumtionsindustri). Denna politik har stött mot de skrankor som en krympande inhemsk marknad utgjort (den växande utarmningen av bondemassorna). I motsättningen mellan folkets levnadsnivå och det internationella kapitalets profitintressen, har de senare fått första rang. I alla dessa länder har den ekonomisk-politiska nedrustningen kommit i motsättning, inte bara till fackföreningsrörelsen, utan också till den borgerliga demokratin. Men det finns en skillnad i intensitet mellan de latinamerikanska och det indiska exemplet, som vi ska återkomma till.

Denna utveckling har sin motsvarighet på andra politikfält: Den nya strategin inom jordbruket: den gröna revolutionen som börjar propageras redan 1965, efter femtiotalets misslyckande i det tidiga 60-talets hungerkatastrofer, innebär också en social nedrustning, ett övergivande av community development ideologin med dess anspråk på att lyfta upp alla klasser samtidigt. I stället innebar den gröna revolutionen, som är väl känt, att man uttryckligen satsade alla utvecklingsresurser på rikebönderna i de mest utvecklade jordbruksregionerna.

Samma trend finns i familjeplaneringen: en övergång från den tidigare betoningen av frivillighet och av metoder som den enskilde själv kontrollerar (som kondomer, pessar, spiraler, piller etc.) till den tvångsmässiga steriliseringen. Dessutom riktas

programmet mest mot de fattiga, d.v.s. mot de grupper som toder minst barn. I »våd» by Thaiyur i Tamil Nadu har rikeböndernas kvinnor fött i genomsnitt 5,15 barn, mellanböndernas 4,05 och fattigböndernas och lantarbetarnas kvinnor 3,42. Det innebär att de fattiga redan tillämpar familjeplanering (men med metoder som de själva kontrollerar, typ avhållsamhet, förlängd amning etc.); dessutom ligger de nära det officiella idealet om 2 - 3 barn per familj. Det innebär att den skrämmande förutsägelse som Samir Amin gjorde 1971 kommit ännu närmare sitt förverkligande:

»Den världsvida kampanjen för familjeplanering i u-länderna är ett uttryck för den rädsla som den utvecklade världen känner inför hotet om en radikal utmaning av den existerande världsordningen från de människor som mest får lida av denna ordning. Om den nuvarande världsordningen skulle utvecklas fullt ut, skulle det kräva en minskning av befolkningen i periferin. Den samtida tekniska och vetenskapliga utvecklingen utesluter i själva verket möjligheten till en lönsam sysselsättning för den utstötta massan av människor i periferin. Den frivilliga familjeplaneringens misslyckande kommer därför att innebära att man börjar fundera på mer våldsamma metoder, vilka förr eller senare kommer att likna folkmord.»

(Se det verk som anförts i litteraturlistan, sidan 9).

Dessa tre utvecklingslinjer – i industripolitiken, jordbrukspolitiken och familjeplaneringen – är rimligtvis ett uttryck för att den efterkoloniala samhällsordningen i Indien stött på begränsningar för sin ekonomiska och sociala utveckling – begränsningar som ligger nedlagda i dess struktur, på en gång dominerad av imperialismen och av feodalismen (d.v.s. de stora jordägarna på landsbygden). De grupper som har intresse att försvara denna samhällsordning tillgriper alltmer drastiska metoder.

Det skulle kräva stort utrymme att belägga detta påstående; så vi är tvingade att återgå till den konkreta händelseutvecklingen.

Steriliseringsprogrammets genomförande

Steriliseringskampanjen är inte en del av 20-punktsprogrammet utan ingår i det tillägg – fempunktsprogrammet – som Sanjay Gandhi lanserade. Det var den enda punkt som verkligen kom att beröra nästan hela folket.

Programmet kom att utveckla sig något olika i olika delar av landet. I söder tyckes tvånget framförallt ha riktats mot tjänstemännen, som drevs hårt för att rekrytera patienter och hotades av förflyttning och utebliven löneförhöjning om de inte uppfyllde sina kvoter. De tvingades att ta till diverse knep: i Thanjavur betalade lärarna en halv månadslön ur egen ficka till prospektiva patienter. En lärare som vi träffade samarbetade med sin polisvän, som hotade de ovilliga med anhållande om de inte följde med till kliniken.

Det vanligaste knepet var dock att förlägga de stora steriliseringskampanjerna till jordbrukets dödsäsong: då halvsvälter bönderna och det är lättare att locka med den penningbelöning som ges. Mest var det dock äldre män som opererades – ibland flera gånger! – så effekten på födelsetalet måste bli lägre än demografernas prognoser. Dödsfall förekom p.g.a. bristande sårvård efter operationen; och kroppsarbetarna klagade nästan undantagslöst över att deras arbetsförmåga satts ned efter steriliseringen.

I norra Indien, i delstaterna Haryana, Uttar Pradesh, Bihar, Rajasthan och Maharashtra, sattes polisen in i veritabla razzior mot byar och slumkvarter. De bästa polisofficerarna fick utmärkelser i den absurda tävlingen, där chefsministrarna tävlade om Sanjay Gandhis gunst med avklippta sådesledare som troféer.

I storstäderna i norra Indien tog sig slumröjningen också sina värsta uttryck. Under undantagstillståndet utkämpades på detta sätt flera slag mellan regimen och folket: I Turkman Gate i Delhi dödades 14 personer, i Muzzafarnagar (i Sanjay Gandhis valkrets, Amethi) dödades 120 muslimer som gjorde motstånd mot polisen, i Rankhedi (i Indira Gandhis valkrets) dödades 56 bönder, etc.

Hur ska man förklara skillnaden i metoder mellan norr och söder? Den enda plausibla förklaring vi sett förlägger orsakerna till Kongresspartiets interna struktur. Under Indira har partidemokratien helt urholkats; och allt mer av makten koncentrerats i hennes och hennes närmaste rådgivares händer (här bland viktigast: Sanjay Gandhi). De flesta av de nordindiska chefsministrarna var helt och hållet i händerna på dessa partidiktatorer: de hade fått sin position genom centrum, och deras framtida karriär var beroende av centrumets välvilja. I Andhra Pradesh och Karnataka, flöt chefsministrarnas position lika mycket ur en stark lokal Kongressapparat. I Kerala är Kongressen beroende av sina allianspartner i den härskande fronten (CPI och ett par mindre partier). I Tamil Nadu var situationen mycket speciell. Dessutom var Sanjay Gandhis organisation, Ungdomskongressen starkast i norra Indien.

Valresultatet

I det nordindiska bältet tog oppositionen *vertenda mandat*: Uttar Pradesh, Bihar, Haryana, Punjab, Rajasthan. I tre andra nordindiska stater, Västbengalen, Orissa och Madhya Pradesh lyckades Kongressen enbart ta ett fåtal mandat. Valresultatet är i stort sett det omvända i de fyra sydindiska delstaterna: Tamil Nadu, Kerala, Karnataka och Andhra Pradesh. Det var bara i ett fåtal delstater som utgången var mera jämn: i nordvästra Indien (Maharashtra och Gujarat) och i nordvästra hörnet (Assam och ett antal centralt administrerade gräns- och stamprovinser).

1977 års valresultat:	Antal Parlamentsplatser	(Styrka i det upplösta parlamentet)
Kongressen	153	(355)
Janata Party	270	(39)
Congress for Democracy	28	(39)
Communist Party of India - Marxist	22	(26)
Communist Party India	7	(24)
All-India DMK	19	(6)
DMK	1	(12)
Akali Dal	8	-
Other Parties	23	-
Independents	8	(43)

Totalt	539	(507)
Ej besatta	3	(17)
Totalt antalet platser	542	(524)

Underlaget för att tolka detta är idag lite för magert, men den mest plausibla spekulationen anknyter till vad som sagts ovan:

I det nordindiska bältet var mass-steriliseringen mest intensiv; och denna kampanj är ett uttryck (men det viktigaste) för de diktatoriska metoderna inom Kongresspartiet (och kanske också i administrationen). I en rapport citeras en Kongressmedlem av delstatsparlamentet i Uttar Pradesh: Vid ett tillfälle befann han sig på resa i sin egen valkrets och blev vittne till hur polisen släpade bort en fattigbonde för sterilisering. Eftersom han var väl känd för poliserna frågade han: »Vad gör ni?» »Det har ni inte med att göra», blev svaret. Kongressmannen blev alltså förolämpad inför ögonen på sina valmän av ett par vanliga polis-konstaplar på ett sätt som tidigare varit helt otänkbart. Detta illustrerar, inte bara varför gensvaret på jordbruksminister Jagjivam Rams avhopp från Kongressen blev ganska stort, utan också varför partiets valkampanj blev så lam, och till vissa delar passivt motarbetades av de egna partiarbetarna.

20-punktsprogrammets propagandaeffekt byggde på utdelning av favörer till befolkningen (lån, tomter etc.), d v s samma mekanism som vid denna sötsaksutdelning under Pongalhögstiden.

Genom de repressiva metoderna i Nordindien lyckades Kongressen skapa en folklig motståndsrörelse, som liknar frihetsrörelsen och kampen mot den brittiska kolonialismen: i denna breda rörelse engagerades en mycket bred klassallians, alltså även den rurala eliten. Därigenom kunde JP-rörelsen blomma upp igen och sprida sig till nya områden på en kort tid av två månader. Därigenom kunde Janata Party, som inte ens var färdigbildat när valet tillkännagavs på rekordtid organisera en stor spontan kampanj och ta hem nästan allt.

I Sydindien var repressionen alltså mera selektiv, och den ekonomiska politiken med dess noggrant inkalkylerade koncessioner till de klasser som traditionellt avgör indiska val kunde verka till förmån för det omvända resultatet. Det intressantaste uttrycket fick detta i Kerala där Kongressen i allians med CPI fört en politik som närmast får betecknas som socialdemokratisk med resultatet att stödet för det mera revolutionära CPI-M till stora delar urholkats: Alla 20 mandat i Kerala gick till Kongressen och CPI. I de val till delstatsparlamentet som hölls samtidigt reducerades CPI-M och dess allierade, som tidigare hade nästan 50% av mandatet och av valmanskåren till en minoritet på mindre än 30%.

Detta innebär att den parlamentariska linjen för båda kommunistpartierna rönt motgångar. CPI gick i vissa stater i allians med Kongressen, och i andra försökte partiet klara sig själv, eftersom i dess analys Janata Party är ännu mera reaktionärt än Kongressen. CPI förlorade mer än 2/3 av sina mandat. Det måste vara ett mycket hårt slag för ett parti som ställt sig in i rollen som Kongressens svans. Därmed är det bevisat att svansen inte kan vicka på hunden!

CPI-M gick överallt i allians med Janata Party; där Janata vann där vann också marxisterna. Det innebär att de behöll sin position i Bengalen och gick tillbaka i Kerala. Det är svårt att se hur den kamp som pågår inom partiet om det rätta sättet att föra parlamentarisk politik ska påverkas av detta val. På sätt och vis var det lättare under undantagstillståndet: då blev de parlamentariska avvikelserna som partiet kritiserats för automatiskt korrigerade.

PARTIERNAS VALET

Kongresspartiet — partiet som från början var en folklig antiimperialistisk front mot det engelska kolonialväldet och som fann stöd i nästan alla samhällsklasser. Legendariska ledare är Gandhi och Nehru. Efter självständigheten har partiet regerat oavbrutet fram till 1977.

Communist Party of India (CPI) — det moskvatrogna kommunistpartiet som stött Kongressen och Indira Gandhi under de senaste åren, bl.a. införandet av undantagstillståndet.

Oppositionen

Janata Party — Folkets parti. Gandhianen Jayaprakash Narayan övertalade hösten 1976 högeroppositionen och socialistpartierna att gå ihop till ett enda parti mot Kongressen och undantagstillståndet. Partiet är sammansatt av: 1) **Jana Sangh**, ett hindunationalistiskt parti, som ofta stämplat som fascistiskt och som är starkt framförallt bland medelklassen i Norra Indien; 2) **Swatantra**, ett liberalt parti som anses företräda kapitalägarnas intressen; 3) **Congress (o)**, en utbrytargrupp från Kongresspartiet bildat 1969 under ledning av Morarji Desai; 4) **Bharatiya Lok Dal**, ett socialistiskt parti som, liksom 5) **Socialist Party**, bildats genom utbrytningar från Kongressen.

Congress for Democracy — bildat av förre jordbruksministern Jagjivam Ram och andra inflytelserika Kongressledare i början av februari.

Communist Party of India — Marxist (CPI-M) — det största kommunistpartiet, som företräder en oberoende politik gentemot både Moskva och Peking, och som är starkt ffa i Västbengalen och Kerala. Partiet gick i valallians (tekniskt valsamarbete) med Janata Party och Congress for Democracy. Förutom dessa nationella partier finns det två starka regionala partier: **Akali Dal** — ett Siknationalistiskt parti i Punjab, och **DMK** — ett Tamilnationalistiskt parti. Båda deltog i oppositionen mot Kongressen i valet. DMK var dock mycket försvagat genom en opportunistisk utbrytargrupp (AU India Anna DMK), ledd av en filmstjärna, som gick i allians med Kongressen i Tamil Nadu.

Valsystemet består av majoritetsval — varje valkrets utser endast en parlamentsledamot. En splittrad opposition hade haft små möjligheter att besegra det stora Kongresspartiet, och valalliansen tog sig bl.a. det uttrycket att amn inom oppositionen enade sig kring en enda motkandidat i varje valkrets.

Men som sagt, ännu är grundlaget för tolkningar lite skakigt; och vi lär få vänta några år innan vi kan få fram en tillförlitlig analys av detta märkliga val.

Framtiden

I Moraji Desais regering samsas än så länge gamla högermän från Jan Sang m.fl. reaktionära partier med revolutionära socialister typ George Fernandes, ledaren för den stora järnvägsstrejken. Utanför regeringen står Jayaprakash Narayan och hans radikala gandhianer och ropar efter folkets makt. Moraji Desai lovar att avskaffa fattigdomen och arbetslösheten på 10 år, lite mera blygsamma varianter av Indira Gandhis slogan från 1971: **Garibi hatao! Avskaffa fattigdomen!**

Prognosen för regeringen är dålig; de flesta väntar att den ska splittras och ganska snabbt drabbas av sina första avhopp. Utsikterna att den ska kunna ta itu med Indiens grundläggande problem är ännu mindre: Hur ska en sådan regim kunna ta itu med jordfrågan, och kunna ta upp kampen mot de stora jordägarna? Inte ens de radikala gandhianerna är anhängare av en frontalattack på de stora jordegendomarna. Hur ska en sådan regering kunna bekämpa det indiska kapitalets allt större underordning under det multinationella?

Indien har fått en respit från fascismen. Den utveckling som Indira Gandhi satte igång för att rädda sin egen position, och som alltså inte var genuint fascistisk i så motto att den inte utlöstes av ett revolutionärt hot har kunnat vändas till en temporär vinst för de demokratiska krafterna. Men, en analys av den indiska samhällsformationens struktur tyder på en framtid av latinamerikansk modell. Det lägger ett stort ansvar på vänstern och de demokratiska krafterna; de måste utnyttja den respit som återstår för att bygga upp de antifascistiska krafterna i Indien. Tyvärr finns det mycket som talar för att detta är ett ansvar som den indiska vänstern inte är stark nog att ta.

KÄLLOR

The Indian Express (New Dehli)

Economic and Political Weekly (Bombay)

Amin, S.: Underpopulated Africa

Amin, S.: *Underpopulated Africa. Meeting of Experts on Population, Education, Development of Africa south of the Sahara, Dakar 29 nov - 4 dec 1971*, s. 181-195

Berg, Lasse och Lisa: *Ansikte mot ansikte. Fascister och revolutionärer i Indien*. Tema, R & S, Stockholm 1970.

Bondestam, Lars: *Mera Folk*. En bok om folkökningens roll i utvecklingen. Miljöförlaget, Uppsala 1974.

Djurfeldt, G.: Undantagstillståndet i Indien, *Zenit* nr. 1 1976

Djurfeldt, G. och Lindberg, S.: Den växande fattigdomen i Indien. Rapport från utredningsbyrån, *Resultatvärderingar nr 19, SIDA* 1975.

Djurfeldt, G. och Lindberg, S.: Det indiska 20-punktsprogrammet — utvecklingspolitik eller propaganda? (Rapport från en mikrostudie i Tamilnadu). Rapport från utvecklingsbyrån, *Resultatvärderingar, SIDA* 1977.

Sau, Ranjit: *Indian Economic Growth — Constraints and Prospects*. Orient Longman, Calcutta 1976.

PAKISTAN

Demokrati, diktatur, demokrati...

KARL REINHOLD HAELLOVIST OCH
INGAR HAELLOVIST-AXELSSON

Enligt den pakistanska författningen av 1973 skulle Pakistan gå till val senast den 14 augusti 1977. Val hölls emellertid redan i mars, både till centralparlamentet och till provinsparlamenten. Valet resulterade inte i en befäst demokrati utan i fördjupade motsättningar mellan regeringspartiet PPP (Pakistan People's Party) och oppositionsalliansen PNA (Pakistan National Alliance). Valfuskanklagelser har lett till krav på nyval, bojkott av parlamentet, förnyat undantagstillstånd och upprepade gatustrider. Kontrasten med Indien, där val hölls tio dagar efter det pakistanska, är slående.

Pakistan fyller i år 30 år. Under de elva åren av demokrati och därefter följande tretton åren av militärt välde har oppositionen varit splittrad, och det har den också varit under premiärminister Bhuttos litet mer än femåriga regeringstid. Bhutto och hans parti PPP ansåg sig därför riskfritt kunna satsa på allmänna val.

År 1970 hade PPP mot en i Västpakistan starkt splittrad opposition kunnat vinna en klar majoritet i mandat räknat, trots mindre än 40 % av rösterna. (Detta p.g.a. systemet med enmansvalkretsar). Sheikh Mujibs Awami League, som erövrade praktiskt taget alla mandaten i det folkrikare Östpakistan, var dock valets segrare, men de parlamentariska konsekvenserna av valutgången saboterades av de militära och byråkratiska maktgrupperna – och Bhutto – i Västpakistan. Det flera gånger uppskjutna sammankallandet av en konstituerande nationalförsamling ökade självstyrelsekraven i Östpakistan och bidrog till det inbördeskrig som i slutet av 1971, efter Indiens ingripande, ledde till bildandet av det självständiga Bangladesh. Pakistan reducerades därmed till Västpakistan och mindre än halva den tidigare befolkningen. Det är en av Bhuttos odiskutabla bedrifter att – med diskutabla metoder – ha ingjutit ny självkänsla i det stympade landet, fått ekonomin på fötter och skapat en arbetsduglig regering. För detta väntade han sig väljarnas erkänsla och röster i marsvalet i år.

Oppositionen har emellertid inte mycket till övers för PPP och Bhutto. Den måtte ha lyckats föra honom bakom ljuset, eftersom den bara ett par dagar efter utlysningen av valet kunde

bilda ett valförbund, PNA, bestående av nio oppositionspartier. PNA stod enat i attackerna på Bhutto och även kring ett valmanifest. PNA domineras av ålderdomligt islamiska högerpartier, men inrymmer också ett vagt liberalt parti lett av Asghar Khan, en före detta flygmarskalk som slagit sig på politik. De krav PNA enats kring gällde bl.a. prissänkning till 1970 års nivå, avskaffande av räntor, återförenande av Pakistan och Bangladesh, folkomröstning i Kashmir, frihet för alla politiska fångar, avbrytande av familjeplanering, förbud mot samundervisning, prostitution, hästkapploppningar, vadslagning, amputation av ena handen på återfallstjuvar, stenande till döds som straff för otrohet, spöstraff för alkoholkonsumtion. Sistnämnda punkten blev ett inslag i valdebatten, eftersom Bhutto beskylldes för alkoholförtäring. (Bhutto medgav att han ibland efter 18 timmars arbetsdag kunde ta sig ett järn, men repliken från 1970-valkampanjen, då samma beskyllning riktades mot honom, upprepade han inte. Han sa då: »Ja, jag dricker – men inte folkets blod». I stället valde han denna gång att attackera det ortodoxa prästerskapets omätliga kakätande). Detta och liknande inslag i valkampanjen förefaller inte ens i Pakistan – som blivit mera sekulariserat med åren – ha skapat väljaropinion. Det gjorde troligen inte heller påståenden från PNA-partiet Jamaat-e-Islami att oppositionens valmanifest var grundat på koranen och att därför en röst mot PNA var en röst mot Gud och att en röst på PNA var likvärdig med att be i 100 000 år.

Större gehör vann oppositionens anklagelser mot regeringen och PPP för nepotism, korrupktion och arrogans, samt kritiken mot prisstegringar och regeringens inflytande över press, byråkrati och domstolar. Regeringens jordreformer och förstatliggande av nyckelindustrier hade väckt opposition bland många besuttna, medan andra anslutit sig till PPP, de radikala inslagen i regeringspolitiken till trots. Oppositionen menade att PPP inte i längden kunde vara ett parti för både »de förtryckta» och »förtryckarna», och pekade på att – enligt PNA – 30 % av PPP-kandidaterna i årets val var godsägare. Bhutto beskylldes av oppositionen också för att ha vållat Östpakistan utbrytning 1971 och krigsmaktens nederlag. Den som framförallt drev den frågan var PNA-kandidaten general Niazi, som fört befälet i Östpakistan och kapitulerat för den indiska övermakten. Efter repatrieringen tillsammans med 90 000 andra krigsfångar hade Niazi förtidspensionerats. I valrörelsen krävde han hämnd på Indien – och Bhutto. Asghar Khan sa i valtal att han skulle ställa Bhutto inför rätta sedan oppositionen vunnit valet. PPP-ledare skulle, enligt Asghar Khan, sändas i koncentrationsläger, och en hög tjänsteman som beskrevs som »Bhuttos partigångare» skulle hängas offentligt.

Mot oppositionens religiöst ortodoxa program betonade PPP en pragmatisk ekonomisk reformpolitik. Intriger och avhopp, avsaknaden av partikongresser och demokratiska val inom partiet slätades över, likaså den splittring mellan islamska och sekulariserade intressen som finns i partiet. PPP framhöll de ekonomiska framsteg som gjorts i landet och lovade att »inleda ett korståg» mot korrupktion och maktmissbruk, att bekämpa prishöjningarna (även om 1970 års prisnivå inte kunde nås), öka skördarna och göra landet självförsörjande när det gäller olja, vete, gödningsämnen och stål. Minimilönerna ska höjas med 25 % och 3,75 miljoner nya jobb skapas, lovade PPP. Utrikespolitiskt utfäste sig PPP att fortsätta avspänningspolitiken gentemot Afghanistan och Indien; oppositionens anklagelser mot Bhutto för att vara »pro-indisk» (!) avvisades. Nya jordreformer varslades, jämte skatt på jordbruksintäkter. Högsta tillåtna jordinnehav ska, enligt PPP, begränsas till 100 acres (1 acre = 0,4 hektar) bevattnad eller 200 acres obevattnad jord; överskjutande arealer skall fördelas mellan dem som arrenderar jorden. De som äger mindre än 25 resp. 50 acres skall befrias från den nya jordskatten.

Under sin tid vid makten har Bhutto haft mindre bekymmer med oppositionen än med det egna partiet, har iakttagare påpekat. Den främste konkurrenten i 1970 års val i Västpakistan, Khan Abdul Wali Khan och andra ledare från North West Frontier Province och Baluchistan hade fängslats och deras parti NAP förbjöds. Det är Punjab som är källan till makt i Pakistan. Där finns det militära maktetablissemanget, där bor 60 % av befolkningen och därifrån väljs 115 av parlamentets 200 folkvalda ledamöter. Punjab är också ett starkt fäste för PPP, men det är därifrån Bhuttos ställning lättast hotas, inte minst för att han är från Sind och alltså inte punjabi. Enligt vallagen är det dock straffbart att vädja till en viss samlingsgrupp eller provins. Detta hade skett i ett fyllnadsval i Punjab 1975 då en PPP-pamp, Ghulam Mustafa Khar, i sin valkampanj mot sitt tidigare parti vunnit gehör när han hävdade att Bhutto gynnade Sind på Punjab's bekostnad. I det valet hade tolv personer dödats, vilket gav en försmak av vad som kunde inträffa i mars 1977.

Valkampanjen blev blodig, med uppskattningsvis 25 dödade. På valdagen dödades sju eller åtta personer och sårades omkring 150, enligt regeringens kommunique. Den fängslade Wali Khans maka, den enda kvinnliga kandidat som ställde upp i valet, tillfrågades under valkampanjen om det förelåg risk för våld. Hon svarade att »i denna del av världen bär alla pistol». Hamstringen av livsmedel före valet tyder på att många väntade oroligheter.

PNA hade tagit ut segern i förskott och sagt sig inte acceptera annat valutslag än seger. Endast genom valfusk skulle PPP kunna vinna valet, försäkrade Asghar Khan. Om valet gick rätt till skulle PPP få högst 10 % av rösterna. PPP fick 155 av de 200 mandaten efter att ha fått omkring 65 - 70 % av rösterna. Dessutom kan PPP räkna med att få de sexton för kvinnor och minoriteter reserverade platserna i parlamentet, eftersom dessa ledamöter väljs av parlamentet. I Punjab hade oppositionen väntat sig 80 mandat; den fick 8 (av 115). Oppositionen segrade i Karachi och även i NWFP. I Baluchistan däremot fick PPP en stor majoritet, främst på grund av att PNA bojkottat valen där, med motivering att militären fortfarande styrde provinsen, efter det blodiga inbördeskriget.

Valresultatet berodde på valfusk, tillkännagav oppositionen. Den reste krav på Bhuttos avgång, tillsättande av en expeditionminister och nyval under militär kontroll. PNA vägrade inta de 36 platser man vunnit i parlamentet, utlyste generalstrejk och vägrade delta i valen i de fyra provinserna, val som skulle hållas ett par dagar senare. I Karachi, oppositionens högborg, och på många andra platser väckte anmaningarna till generalstrejk anklag, trots att regeringen några timmar efter valet återinfört undantagstillstånd. Oppositionsanhängare attackerade fordon och kommunikationsmedel; när järnvägsräls började rivas upp på Karachis bangård inskred utposterade trupper. Oroligheter utbröt även på andra håll. I Rawalpindi kostade strider mellan rivaliserande partier dödsoffer.

Oxspann på Gulbarg Road i Lahores utkanter.

Var det »korrupktion och lögn» som gav PPP valsegern, vilket PNA's generalsekreterare hävdade? Har Asghar Khan rätt i att valet var »en fars»? Eller föleddes oppositionen att överskatta betydelsen av de stora ähörarskaror som samlades vid valmötena?

Den pakistanska pressen är inte något sanningsvittne i sammanhanget, eftersom regeringen påbjudit att anklagelserna för valfusk och omnämningen av demonstrationerna mot valresultatet skall förtigas. (Tidningen Dawn hade den 22/3 dels en officiell kommunique att ingen dödats för att ha brutit mot utgångsförbudet, dels en notis om att en åtta-åring dödats och elva sårats). För att hindra vad regeringen kallade »ryktesspridning» har dessutom pressensur införts. Många utländska korrespondenter har emellertid vistats i Pakistan, och de har inte funnit bevis på valfusk (Frankfurter Allgemeine Zeitung 15/3), trots att de förklarat sig införstådda med att valfusk ofta kan förekomma i asiatiska val. En omdömesgill journalist, Werner Adams, tog i en artikel (Neue Züricher Zeitung 12/3) upp det påstådda valfusket, men fann det otroligt att PPP's 2/3 majoritet berodde på »massiv manipulation». För ett så omfattande valfusk skulle ha krävts en betydligt effektivare administration än den pakistanska. Han påpekade att alla partier hade möjlighet att i vallokalerna övervaka röstningen, vilket rimligen skulle ha försvärat en omfattande valsvindel. Än mera vikt fäste W.A. vid att de 30 miljonerna väljare bara hade två alternativ, Bhuttos »upplysta autokrati» och PNA's »islamska teokrati».

Bhutto besvarade anklagelserna och bojkotten av parlamentet med att försöka blidka oppositionen genom att erbjuda om »en dialog» med oppositionens Maulana Mufti Mahmood och föreslå att alla ifrågasatta valresultat skulle hänskjutas till en

Forts, sidan 19, spalt 2.

SRI LANKA

Revolter och kriser

THOMAS BIBIN och KARIN FRIDELL

Sri Lankas regeringschef Sirimavo Bandaranaike, ledare för det sedan 1970 regerande Sri Lanka Freedom Party (SLFP) har under hösten och vintern ställts inför hårda prövningar. Det undantagstillstånd som rått sedan JVP-upproret 1971 har utsatts för häftig kritik, och landet har skakats av strejker och andra protestaktioner. Regeringen har svarat med våldsamma åtgärder mot de protesterande arbetarna, och studenterna, men också tvingats att upphäva undantagstillståndet och göra vissa andra eftergifter.

Vid Ceylons universitet började krisen i höstas med ett förslag från regeringen om en ny universitetslag. Studenter, lärare och övrig personal protesterade mot regeringens styrning av universitetet och mot lagförslaget som försökte utrota det lilla som fanns kvar av akademisk frihet. De krävde också att universitetsledaren, som är nära knuten till regeringen, skulle avgå. I början av november gick lärare och övrig personal i strejk för sina krav. Som svar på detta stängdes universitetet för obestämd tid, för tredje gången på två månader.

Den 11 november samlades studenterna till ett möte, där de protesterade mot stängningen av universitetet. Därefter genomförde de en sittstrejk på universitetsområdet. Nästa morgon, den 12 november, samlades de utanför administrationsbyggnaden för att hämta ut den hemreseersättning (10 rupies:4,50 kr per person) som de var berättigade till. Vid sjutiden på morgonen, när ca 1000 studenter väntade på sina pengar, kom 700 beväpnade poliser och angrep dem med tårgas. Poliserna började därefter skjuta på studenterna och jagade in dem i sovsalarna där skjutandet fortsatte. En student dödades vid denna brutala attack, och ytterligare 62 sårades. Dessutom saknas 5 studenter, och man misstänker att de dödats och begravts av polisen.

Protester mot polisvåldet

Det brutala polisövergreppet väckte en våg av protester bland arbetare och studenter. Redan samma dag gick arbetarna vid en textilfabrik i strejk som protest, och de politiska fångar som suttit inspärrade sedan JVP-upproret 1971 genomförde en 2 dagars hungerstrejk för att uttrycka sin solidaritet med studenterna. Studenter och elever vid många skolor och universitet har genomfört olika slag av protestaktioner.

Invånarna i bostadsområdena närmast universitetet jagade iväg de poliser som patrullerade där, och hatet mot polisen var så starkt att t.o.m. premiärministerns son Aruna Bandaranaike såg sig tvingad att uttrycka sin sympati för studenterna. Regeringen tillsatte en undersökningskommission, och som ett sista försök att dämpa protesterna avsatte man den omstridda universitetsledaren. Men studenterna lät sig inte nöjas. Tillsammans med representanter för fackföreningar och andra studentorganisationer beslöt studentkåren att utlysa en aktionsdag, inklusive generalstrejk, till den 26 november. Ett tiotal fackföreningar hade tillsammans utlyst ett protestmöte mot undantagstillståndet, och på det mötet som hölls den 16 november, antogs även ett uttalande för den utlysta protestdagen.

Den 26 november strejkade enligt Reuter en halv miljon arbetare och tjänstemän, huvudsakligen på plantager och banker, som protest mot undantagstillståndet och polisövergreppen. Och deras protest kom snart att följas av flera.

Storstrejk bland transportarbetare

Den 24 december gick 20.000 järnvägsarbetare i strejk med ett krav på ca 200 kr i utökad helgpåslag mot de tidigare 40 kronorna. Inte ett tåg gick och snart var den nationella krisen ett faktum. I ett radiotal den 29 december krävde premiärministern ett stopp på strejken, men förgäves. Hon påpekade att livsmedelsförsörjningen i landet höll på att braka ihop och att landet förlorade viktig utländsk valuta eftersom exporten hade blockerats. Men järnvägsarbetarna stod fast vid sina krav eftersom de fått det allt sämre under de senaste åren och deras pengar hade blivit allt mindre värda. För att stryka under allvaret i sina krav så satte sig järnvägsarbetarna på spåren och på sina ställen tog man upp rälsen.

Premiärministern som nu under sina snart sju år vid makten sett sitt lands ekonomi gå alltmer över styr svarade med att ytterligare skärpa sin politik gentemot arbetarna. Hon drog in alla ledigheter för säkerhetsstyrkorna och fängelsepersonalen vilket tydligt visade att hon förberedde massarresteringar. Samtidigt sa hon att regeringen skulle vidta alla mått och steg för att få de viktiga samhällsfunktionerna att fungera och för att bibehålla lag och ordning. Men redan innan året var slut hade ytterligare tiotusentals arbetare, bl.a. i hamnarna, förenat sig med de strejkande järnvägsarbetarna. Valåret 1977 kunde alltså ringas in med enorstrejk, men inte nog med det. Matbristen i landet var stor, bensinen hade man tvingats ransonera i stora delar av landet och läkarna hade hela tiden fortsatt sin sedan länge pågående maskningskampanj. Till råga på allt så hade produktionen vid det statliga vävnadsaktiebolaget stoppats genom sabotage.

För att försvara sin politik som under åren som gått inneburit allt hårdare tag mot arbetarna och allt större förtröstan på privat utländskt kapital (bortsett från den utslitna plantageindustrin som nationaliserades i oktober 1975) så gick reger-

ingen ut i en våldsam propagandakampanj gentemot de strejkande. Kampanjen gick ut på att vad arbetarna var intresserade av var sabotage och att förstöra landets ekonomi på grund av suspekta politiska motiv.

Allt fler förenade sig med de strejkande och snart strejkade uppåt 400.000 arbetare. Nu låg arbetet nere inte bara i hamnarna och järnvägen, utan också busstrafiken, telekommunikationerna osv hade stoppats.

Spricka i regeringen

Fru Bandaranaike vägrade att ens förhandla under strejken. Och kritiken mot henne växte från partierna både till höger och till vänster om hennes SLFP. Ledare för järnvägsarbetarna var en medlem i det Moskvatrogna kommunistpartiet (CP) som ända sen 1970 spelat andrafiolen i regeringskoalition med SLFP. Det betyder att sprickan mellan de båda partierna nu hade blivit djupare än någonsin under koalitions-tiden, och resultatet lät inte vänta på sig alltför länge: två månader in på det nya året avskedades moskvakommunisternas bostads- och byggnadsminister Pieter Keuneman och därmed var en tioårig samarbetsperiod avslutad. SLFP regerar idag ansamt.

FAKTARUTA

UNP, United National Party, högerparti som vann de första parlamentariska valen 1947 och sedan dess i flera omgångar suttit i regeringsställning.

SLFP, Sri Lanka Freedom Party, bildades 1951 genom den nationella bourgeoisins utbrytning ur UNP. Ledare är premiärminister Sirimavo Bandaranaike. SLFP sitter i regeringsställning sedan 1970.

CP, det moskvatrogna kommunistpartiet

LSSP, Lanka Sama Samaja Party, (=ung. Sri Lankas Jämlikhetsparti), reformistiskt vänsterparti som 1970-75 deltog i regeringskoalitionen med SLFP och CP

JVP, Janatha Vimukthi Peramuna (Folkets Befrielsefront). JVP ledde 1971 ett misslyckat väpnat uppror och många av dess medlemmar sitter fortfarande fängslade. Ledare var Rohan Wijeweera.

Till vänster om SLFP finns ett annat reformistiskt vänsterparti som heter Lanka Sama Samaja Party (LSSP) som fram till september 1975 också fanns med i regeringskoalitionen, men som dess fört en intensiv kampanj mot regeringen och dess alltmer högerinriktade politik. Detta parti brukar man kalla trotskistiskt, men redan 1964 utslöts LSSP ur trotskistiska 4:e Internationalen. LSSP organiserar idag dock en betydande del av arbetarklassen i Sri Lanka, fr.a. just bland hamnarbetare och telcarbetare, men även bland järnvägsarbetare. Och de allra flesta av dem som nu strejkade var arbetare organiserade av LSSPs fackliga organisationer.

Högern under det förra regeringspartiet United National Party (UNP) ville visserligen inte själva uppmana sina supportere till strejk, men man förenade sig med den övriga oppositionen i ett krav på att ta upp strejken till debatt i parlamentet.

Situationen för fru Bandaranaike var nu allvarlig, inte minst med tanke på de kommande valen som enligt författningen ska hållas i maj. I tidigare val har det visat sig viktigt för SLFP att ha den reformistiska vänsterns (CP och LSSP) stöd så en definitiv brytning nu skulle komma olägligt. Inte minst med tanke på att det konservativa UNP vunnit många fyllnadsval sen 1970.

Invånaren på landsbygden i Sri Lanka är en av dem som slutgiltigt får betala i utsugningens kedja från periferin (u-världens landsbygd och fabriks-golv) till centrum (direktionsrummen i de imperialistiska bolagen i USA och Europa). Han har redan inlett sina krav på rättvisa...

Speciallagar

Regeringen valde den hårda linjen. Man utfärdade helt enkelt en lag som sa att det var förbjudet att strejka inom tränsport och kommunikationer på grund av dessa näringsgrenars stora »sammällsvikt». Alla som inte återvände till sina arbeten skulle få sin egendom konfiskerad och dessutom bli avskedade och ersatta med ny arbetskraft. Samtidigt förbjöds man i huvudstaden Colombo att hålla möten, presscensuren skärptes och minst 100 arbetarledare arresterades för »uppvigling». I regeringspropagandan talade man om en »konspiration» mellan LSSP och UNP medan pressen för första gången på många år kom ut med vita utrymmen med texten »censurerat». Precis som under upproret 1971 så menade regeringen också att det förekommit »utländsk inblandning» på »uppviglarnas» sida, ett påstående som var lika orimligt då som nu.

Hoten från regeringen gav i alla fall resultat: den 17 januari återvände de strejkande till sina arbeten, något som också måste ses i ljuset av den ceylonesiska arbetarklassens knappa förhållanden och den mycket höga arbetslösheten i landet. Regeringen hade också tvingats gå med på löneförhöjningar till de strejkande, som genom sin enighet iaktionen visat att man var beredda att utmana det regerande SLFP. Fru Bandaranaikes popularitet i landet var troligen lägre än någonsin tidigare.

Eftergifter inför valen

Efter strejken har det gällt för fru Bandaranaike och SLFP att skapa ordning i leden igen och om möjligt förhindra att LSSP och moskvakommunisterna (CP) går samman i den »socialistiska front» som LSSP kräver eller åtminstone förhindra att en sådan front får något bredare stöd. Därför gick regeringen med

på en rad eftergifter: inga trakasserier mot de som deltog i strejken, återkallande av de speciallagar som kom under strejken (mötesförbudet, förcensuren), frigivande av de som fängslats under strejken osv. Att också CP nu lämnat regeringskoalitionen betyder dock att den »socialistiska fronten» i dag är ett faktum.

Regeringen har nu siktet inställt på de val som ska hållas under försommaren.

En månad efter strejken, dvs. den 17/2, så upphävdes det undantagstillstånd som rått sedan upproret 1971. Regeringen har nu siktet inställt på de val som ska hållas under försommaren. Sirimavo Bandaranaike har gång på gång förklarat att hon kommer att hålla de allmänna valen, men högern inom hennes egen regering, ledd av kusin Felix Bandaranaike (justitie- och finansminister), har tryckt på för att uppskjuta dem. Justitie- och finansministern har ganska öppet sagt att »lite diktatur kan inte skada».

Landets försörjning och ekonomi har också fortsatt att försämrans under den nuvarande regeringen. Fortfarande utgör hälften av exportinkomsterna det man får in för teet. Sri Lanka är alltså en plantageekonomi som ständigt fått betala allt högre priser för sina viktigaste importvaror ris, olja och industrivaror. Den rådande ekonomiska världsordningen har för Sri Lankas del betytt att konsumtionsvarorna i landet blivit ca. fyra gånger dyrare under de senaste fem åren medan landets viktigaste exportprodukter blivit mindre än hälften så mycket värda på tio år, räknat i förhållande till importen.

I detta klimat ska man så snart gå till val. Svälten lurar runt hörnet och oppositionen mot SLFP tilltar från alla håll. Sri Lanka har blivit en allt fattigare länk i den kapitalistiska världsordningen och den hårda »inre åtstramningen» kan knappast leda till annat än ett ökat förtryck och ökad ekonomisk oordning.

Fru Bandaranaikes valfläsk

THOMAS BIBIN

Den 12 mars meddelade regeringen i Columbo att man skrivit upp sin rupie med 20 %. Denna »revalvering» av den lankesiska valutan har enligt ett meddelande från landets finansministerium gjorts möjlig genom att te- och gummipriserna stigit kraftigt på den internationella marknaden, i synnerhet under det senaste halvåret. Från 1970, då den nuvarande regeringen kom till makten, fram till i januari i år, har priserna på te' och gummi stigit med 150-180 %, räknat i siffror (dvs. bortsett från inflationen och bytesvärdet). Ändå är det ingalunda så att den lankesiska rupien blivit stark, internationellt sett. Colomboregeringens ekonomiska politik under 70-talet har varit ett otydligt misslyckande, och en uppskrivning i detta läge kan inte betyda annat än att man kortsiktigt försöker vinna mark inför de kommande valen. Den omedelbara effekten av revalveringen blir nämligen lägre importpriser och man har redan kunnat sänka priserna kraftigt på fotogen, socker, gödningsmedel och andra importerade basvaror.

På längre sikt måste dock följden bli att exporten av te, gummi och kokos försämrans, och att man får än svårare att ersätta importen med inhemskt producerade varor. Men när följderna äntligen kommer i dagen har valen redan hållits.

Det är dock knappast troligt att fru Bandaranaike kunnat köpa sig fri med detta. I raden av impopulära inrikespolitiska åtgärder har nu regeringen dessutom stängt parlamentet från den 10:e

Mrs Bandaranaike, Sri Lankas premiärminister.

februari till den 19:e maj, dvs. till tre dagar före den ordinarie upplösningen av parlamentet inför valen. Med detta tror sig regeringen ha vunnit tid att samla ihop sitt partis (SLFP) glesnande skaror; fyra parlamentsledamöter har nyligen lämnat partiet, en minister avgick den 1:a mars förutom att den sista koalitionspartnern, CP, lämnade regeringen den 17:e februari – samma dag som den skulle prövats i en förtroendeomröstning angående transportstrejken om man inte stängt parlamentet en vecka tidigare.

Vad finns då kvar? Jo, ett SLFP som blivit allt impopulärare för sin nepotism, sin misslyckade ekonomiska politik (höjda priser, sänkta reallöner, alltfler utländska lån för råvaru- och matvaruimport, förtröstan på privata utländska investeringar som inte kommit), sin maktfullkomlighet (undantagstillstånd under nästan hela mandatperioden, bryskt bemötande av strejker, stängning av parlamentet) osv. Utmanare är en alltmer enig arbetarklass, marxister bl.a. i det återorganiserade JVP, reformister i den förenade socialistiska fronten (LSSP, CP och avhoppare ur SLFP) samt det gamla konservativa UNP som nu vädrar morgonluft. I detta läge kommer SLFP knappast att vinna sommarens val. Och partiets alltmer högerinriktade politik har t.o.m. fått affärsvärldens tidskrift Far Eastern Economic Review att komma med en ovanligt nykter kommentar – till synes femton år försenad:

»USA och Västtyskland, som nu snabbt ersätter Storbritannien och Frankrike som viktigaste ekonomiska intressenter i detta område, har börjat inse den viktiga skillnaden mellan socialism och statskapitalism, mellan populistisk nationalism och ortodox socialism samt det viktigaste, mellan retorik och verklighet. Nationaliseringar, den offentliga sektorns stadiga utbyggnad och jordreformer ses inte längre som alarmerande tecken på en smygande kommunism, utan snarare som ett reformistiskt bålverk gentemot kommunismen».
(FEER 25/2 -77)

AFGANISTAN

Klimatet hårdnar

TOMAS LÖFSTRÖM

Afghanistan är ett land där vägar och kulturer mötts under tusentals år. Omkring 17 miljoner invånare, (90 procent analfabeter) talar idag ett 30-tal språk. Olika folkgrupper har förenats av islam och motståndet mot den brittiska imperialismen. Det är ett fattigt land, ett av de »minst utvecklade». De nationella och kulturella skillnaderna är stora men krympande, klasskillnaderna är små men växande.

Insprängt mellan Iran, Sovjet, Kina och Pakistan har Afghanistan ett strategiskt läge. Biståndet från Sovjet, USA och andra stater har varit stort. Sedan 1973 är landet republik, i princip en militärdiktatur. Maktskiftet för fyra år sedan har dock inte förändrat särskilt mycket.

Medelpunkt och mellanrum

Hindu Kush-bergen sträcker sig från nordost genom det centrala Afghanistan mot sydväst. Norr om bergen utbreder sig stäpperna upp mot Amu Darya, gränsloden mot Sovjet. I söder är öknar som fortsätter in i Iran och Pakistan. Floderna med skiftande vattenmängd är förutsättningen för all odling och allt liv. Klimatet är av inlandstyp med kalla vintrar och heta somrar.

Det som nu är Afghanistan var länge mötesplats för handelslederna som knöt samman Rom, Kina och Indien. Området var centrum för imperier med skiftande gränser och längre eller kortare livstid. Folkgrupper, kulturer, religioner följde på varandra allt eftersom förhållanden ändrades i olika delar av världen. Här mötte t.ex. Alexander den stores grekiska kolonisatörer den indiska buddhismen. Här blev mongolernas arvingar renässansfurstar. Här lade Babur grunden till det indiska mogulimperiet.

Först med den europeiska kolonialismen förvandlades denna medelpunkt till ett mellanrum, en buffert pressad mellan de tsarryska och brittisk-indiska imperierna. Men landet, som från 1750 enats som stamfederation, koloniserades aldrig. Tre krig utkämpades mot britterna. Det sista, på afghanskt initiativ, ledde 1919 till brittiskt erkännande. Tjugotalet, under kung Amanullah, kännetecknades av reformförsök men slutade i kaos. 1933 blev Mohammad Zahir kung. 1973 störtades han av sin kusin, den f.d. premiärministern Mohammad Daoud, som utropade republik och blev Afghanistans förste president.

Den ekonomiska strukturen i stort ser, fortfarande, ut som en triangel. Dess hörn utgörs av irrigationsjordbruket, boskapsnomadismen och basareernas hantverk och handel. Marknadsplatserna förbinds med grusvägar trafikerade av lastbilar, kameler och åsnor. Det finns en genomgående asfaltväg med avstickare upp till ryska gränsen. Det finns ingen järnväg. Det finns nästan ingen industri.

Lerhus med kupoler från trakten av Balkh i norra Afghanistan.

Pashtunerna (pathanerna) är den största och dominerande folkgruppen. Pashtuner lever också öster om gränsen, något som resulterat i ständiga konflikter med Pakistan. En rad folkgrupper i norr delas av gränsen mot Sovjet. Hazarah i centrala Afghanistan en mongolisk folkgrupp, har en underordnad social ställning. Särskilt bland pashtunerna finns en komplicerad klanorganisation: familj och släkt fungerar som socio-ekonomiska enheter. Fördelningen av jord och betesrättigheter kan delvis återföras till klanstrukturen, vilket gör kartläggningen av ägandet vansklig. Dock finns många småbönder och få stora jordägare. Skillnaderna är mindre än i kringliggande länder.

Tongivande i samhället är de äldre männen, familjeöverhuvudena. I byarna har den muslimske »prästen», mullahn, en central position som religiös expert, lärare, läkare, domare och i många fall penningutlånare.

Islam (i den sunnitiska formen) är statsreligion och genomsyrar samhället. Fastemånaden ramazan iakttas mycket rigoröst. Majoriteten av kvinnorna i städerna bär chaderi, heltäckande slöja.

Mullahs har förlorat sitt direkta inflytande över statsstyret och i viss mån över undervisningen. Men religionen är inte ifrågasatt.

Den muslimska internationalismen kombineras med en stark afghansk nationalism – särskilt inom den pashtunska gruppen. Den patriarkaliska familjecenteringen yttrar sig bl.a. i skepsis mot statlig överhöghet.

Kungens kusins republik

President Daoud som är i 65-årsåldern var premiärminister under sin kusin kung Zahir 1953-63. Hans kabinet hade förberett en rad reformer som delvis genomfördes efter hans avgång av

kungen. Denne, som för första gången efter 30 års regering nu fick reell makt, fick därför samtidigt en sorts demokratisk gloria.

Afghanistan framstod under 60-talet som en ur demokratisk synvinkel lovande u-landsmonarki. Visserligen lät kungen viktiga lagförslag stanna i skrivbordslådan (lagar om politiska partier, fackföreningar, kooperativ), men 1964 antogs en modern konstitution som bl.a. inskränkte kungafamiljens makt. Parlamentet representerade inte folket, men det var inte heller kungens eller regeringens redskap, Pressfriheten var stor. Vänstergrupper bildades och blev t.o.m. företrädare i parlamentet. Den afghanska studentrevolten resulterade dock i ett par blodiga intermezzon 1965 och 1969. I början av 70-talet, delvis i samband med en svår torkperiod i samband med kyla som särskilt drabbade nomaderna, växte missnöjet med kungen som personligen gavs skulden för landets ekonomiska problem.

FAKTA OM AFGHANISTAN

Yta: 655 000 kvkm, dvs. 1,5 ggr Sverige. Odlad jord c:a 70 000 kvkm, odlingsbar jord dubbelt så mycket.

Befolkning: C:a 17 miljoner fördelade på olika folkgrupper med egna språk. Pashtu talas av 9 miljoner, dari (persiska) av 5 miljoner. Befolkningsökning 2,5% per år.

Mineraltillgångar: Naturgas, järn, koppar, kol, aluminium, krom, guld, lapis lazuli, kalk, salt och eventuellt olja. Mängd, art och utvinningsmöjligheter okända. Exploatering främst av gasen.

Handel: Export till Sovjet, Indien, England, USA, Pakistan, Japan (i nämnd ordning) av torkad frukt (25%), naturgas (14 %, enbart till Sovjet), karakulfårskinn (10 %), färsk frukt (10 %), mattor (9 %), ull och pälsar. Import från Sovjet, Indien, Japan, England, USA, Pakistan (i nämnd ordning) av vete, medicin, konstgödning, oljeprodukter (totalt 30 %) och konsumtionsvaror inklusive material avsett för utvecklingsprojekten (70 %).

Industri: Cement, bomull, ylle, skor, socker, konstgödning. Ex.: cementfabriken producerade 1973/74 112 000 ton. Tillsammans svarar industrierna för 3 % av BNP.

Utländskt bistånd: »Utvecklingskostnaderna» bygger till 65 % på utländsk hjälp. Återbetalningen av lån uppgick 1973/74 till 25 % av exportvärdet. Mottagen teknisk och ekonomisk hjälp samma år var 96 milj dollar, varav 78 milj bilateralt och resten via FN. 280 projekt sysselsatte 2 400 utländska experter. Största intressenter: Sovjet, USA, Kina, Västtyskland, Japan och från 1974 Iran.

Hälsovård: 61 sjukhus, 1 100 läkare (1973/74).

Utbildning: 4 000 skolor varav hälften byskolor med klass 1 - 3 och över tusen med klass 1 - 6. Mellanskolorna med klass 7 - 9 är 500, och det finns 188 gymnasier med klass 10 - 12. Universitetet i Kabul har 9 000 studenter. Var fjärde byskola saknar lokaler. Knappt vart tredje barn av dem som skulle kunna gå i skolan gör det.

Försvar: Allmän värnplikt för män 1 - 2 år. Uppgifter om armén är hemliga, men det antas att det finns 90 000 soldater, 400 stridsvagnar, 160 flygplan - dvs. mycket lite i förhållande till t.ex. Pakistan.

Inkomstförhållanden: Enligt lagen om minimilön från 1974 ska en industriarbetare tjäna minst 900 afs (afghanis)/år, dvs. 50 sv kr. Den högsta lönegraden inom administrationen är c:a 300 sv kr/år. Medelinkomsten per person/år har av den afghanska regeringen beräknats till c:a 200 sv kr/år.

(Alla sifferuppgifter är otillförlitliga.)

Daouds statskupp 1975 hade stöd från två grupper, dels hans gamla vänner från regeringsperioden på 50-talet, dels yngre officerare, många »kommunister» (Moskva-orienterade). Hösten 1975 utrensades en stor del av de senare. Inrikes- och jordbruksministern, kända som kommunister, ersattes med nya män, bl.a.

Några egentliga politiska partier finns inte och inget tydligt politiskt vänster-höger-panorama, däremot gruppbildningar och samanslutningar av mer eller mindre nationallistisk/muslimsk/konservativ – och marxistisk karaktär (de senare är minst och består mest av studenter). *Sholee Jawaid* är en av tre Kina-orienterade smågrupper med sammanlagt några tusen (?) medlemmar. Det Moskva-orienterade *People's Democratic Party of Afghanistan*, grundat 1965, påstår sig ha 50 000 medlemmar, vilket är högst osannolikt. PDPA gav till en början Daoud sitt stöd, men sedan utrensningarna satt igång har det upphört.

Man kan ana ett samband mellan utrensningarna 1975 och närmandena mellan Iran och Afghanistan. Iran framträdde 1974 som ny biståndsgivare, och shahen kan ha satt en viss omorientering av inrikes- och utrikespolitik som villkor för hjälpen.

Daoud fick inte det stöd från Sovjet och Indien som han tänkt sig 1973 (mot bakgrund av situationen på 50-talet). Sovjet ville avspänning, och Indien var drabbat av oljekrisen och därför beroende av Iran. Daoud behövde därför shahens stöd. Den nya situationen har bl.a. gett USA möjligheter att verka i det fördolda, via det »subimperialistiska» Iran. En av följderna är att Afghanistans »aggressivitet» mot Pakistan upphört. Den gamla blockindelningen Sovjet-Afghanistan-Indien respektive Iran-Pakistan-Kina-USA är inte längre en korrekt verklighetsbild.

Men Daoud håller fast vid den traditionella neutraliteten, och det finns ambitioner att utveckla alliansfriheten i aktiv riktning. Afghanistan ställer upp på befrielseörelsernas sida i olika internationella sammanhang och tycks sträva efter att framstå som talesman för de s.k. »least developed, landlocked countries».

Man försöker att finna nya marknader för traditionella exportartiklar och experimenterar med en del nya produktionsformer (t.ex. konservfabrikation). Samtidigt vill man försöka skära ner importen av främst livsmedel (spannmål) och konstgödning, som man så småningom hoppas kunna framställa i tillräcklig mängd inom landet. Man verkar satsa mer på jordbruk än på industrialisering. Det skulle kunna vara ett sätt att bygga en ekonomisk självständighet på självförsörjning, men det är osannolikt att det finns en sådan ideologisk grundplan för utvecklingen. Bortsett

från utvecklingsprojekten är utländsk investering obetydlig. Privat industrifinansiering uppmuntras på lägre nivå, men när det gäller större industriprojekt begränsas det privata ägandet.

Kanske kan man säga att Afghanistan 1973 blev en militärdiktatur. Parlament, studentförbund, författarförening etc upplöstes. Konstitutionen upphävdes, pressen förställdes helt. Efter en påstådd motkupp fångslades många intellektuella, bl.a. den före premiärministern Maiwandwal som begick självmord eller avrättades. 1975 förekom ett par misslyckade revoltförsök, lokalt begränsade och eventuellt med pakistanskt stöd, utan tvivel med viss grund i traditionella stammotsättningar. Oppositionella från både höger och vänster sitter numera i fängelse. Även om en viss lättnad tycks ha inträtt på sista tiden, har klimatet hårdnat betydligt, åtminstone jämfört med 60-talet.

Regeringen hävdar att åtgärderna är nödvändiga och tillfälliga, att genom dem möjligheterna att kontrollera och leda samhällsutvecklingen ökat. Detta påpekas också i positiva ordalag i FN:s (UNDP:s) lokala årsrapport 1974. Smuggling och korruption sägs ha minskat. Man har kunnat lagstifta utan att hindras av det kaotiska parlamentet. Universitetsundervisningen har fungerat utan strejker.

Ett nytt grundlagsförslag skulle ha lagts fram våren 1976 men har ännu inte syns till. *Loya jirgah*, den stora nationella folkförsamlingen, har inte inkallats. Löftena om jordreformer har resul-

terat i ett nytt departement men f.ö. mest i viss fördelning av ny konstbevattnad jord. De ekonomiska problemen är stora. Priserna sägs ha gått upp 65%, lönerna samtidigt 20%. En miljon(?) afghanska gästarbetare sägs arbeta illegalt i Iran.

LITTERATUR

Som underlag för artikeln har jag (utom egna iakttagelser, samtal i Afghanistan 1975 och senare personlig information) särskilt nyttjat: *Afghanistan Republic Annual* från 1974 och från 1975, en regeringspublikation utgiven i Kabul, *Statistical Pocket-Book of Afghanistan*; Dep:t of Statistics, Kabul 1973, *C-J Charpentier, The Coup d'etat and its Aftermath*, stencil, Kabul 1976; *People's Democratic Party of Afghanistan - Vanguard of working Class*, stencil utan utgivningsår eller -ort.

Tre fina Afghanistan-introduktioner för den som vill läsa mer (den första med omfattande bibliografi) är *Louis Dupree, Afghanistan*, Princeton 1973; *Jan Myrdal, Resa i Afghanistan*, PAN/Norstedts 1971; *Paul Mohn, Resa till Afghanistan*, Bonniers 1930.

B-G Stensland gav 1975 ut en tunn handbok i Liber/SIDA:s utlandsserie med titeln *Afghanistan*.

Min egen bok heter *Landet mitt i världen*, W&W 1976.

BANGLADESH

Politisk vendetta

DANIEL ASPLUND

Enligt officiella källor satt 62 000 politiska fångar i bangladeshiska fångelser 1976. I verkligheten är de säkert flera. Större delen av dessa fångar anses tillhöra någon del av det förbjudna vänsterpartiet JSD (Jatio Samajtantra Dal), det nationella socialistpartiet.

I november 1976 arresterades efter en årslång klappjakt den sista av förgrundsgestalterna inom partiet, Sirajul Alam Khan. Han dömdes redan i juli 1976 i sin frånvaro till sju års straffarbete för sin roll i samband med den kupp som förde landets nuvarande militära ledare till makten. Det är emellertid inte denna dom som tycks komma att verkställas. Allt talar för att Kahn inom kort kommer att ställas inför en hemlig militär domstol och dömas till döden. Han kommer då att gå samma öde till mötes som översten Abu Taher, ledare för JSD:s militära gren, som hängdes i juli förra året. Sirajul Alam Khan har enligt vissa källor utsatts för svår tortyr i fångelse och lider av inre blödningar.

Ända sedan början av 60-talet fanns en väl artikulerad vänstergrupp inom Awami League, Shejk Mujibur Rahmans i huvudsak medelklassbaserade parti. Vänsteroppositionen växte fram för allt fram inom partiets studentförbund, vars ledare under 60-talets slut bl.a. var Sirajul Alam Khan och Abdour Rab. Vänsterflygeln kom att få allt större inflytande under kampen mot Västpakistan. Det var genom studenterna som arbetarna i betydande utsträckning mobiliserades under de oroliga månaderna före den västpakistanska, militära inmarschen i mars 1971. Det var från den radikala studentgruppen som kraven på socialistiska inslag i partiets program kom. Awami League hade sin huvudsakliga klassmässiga förankring i småbourgeoisien, större bönder och de framväxande bengaliska kapitalintressena. Inte minst av taktiska skäl ställde sig emellertid Awami League bakom studentgruppens program som bl.a. innebar anti-imperialism, socialism och mycket långtgående krav på självstyre för det dåvarande Östpakistan.

Det var trycket från studentgruppen, med arbetare och städernas proletariat bakom sig, som hindrade Shejk Mujib att köpslå om landets autonomi under de slutliga förhandlingarna med de västpakistanska ledarna i mars 1971.

Under befrielsekriget ingick studentledarna i Awami Leagues frihetsstyrkor. De blev emellertid alltmera kritiska mot Mujibkulten och de etablerade politikerna i partiets ledning.

Efter självständigheten visade partiledningen också mycket snart vilka intressen den egentligen företrädde. Insikten om det omöjliga i att fortsätta den politiska kampen inom partiet ledde i oktober 1972 till en öppen brytning, och JSD grundande.

JSD är en massfront till stöd för ett marxist-leninistiskt underjordiskt parti, Bangladesh Communist League (BCL), med Sirajul Alam Khan i ledningen. Arbetet inom frontorganisationen JSD överläts åt Abdour Rah och major M. A. Jalil, som under befrielsekriget bar ansvaret för en gerillasektor.

JSD spred sig snabbt, framför allt bland landets studenter och nådde i betydande utsträckning även ut till landsbygden. I likhet med flertalet konkurrerande marxistiska grupperingar menade JSD och BCL att befrielsekriget medvetet avbrutits av Awami League och Indien just när det höll på att utveckla sig till ett folkrig. Den snabba radikaliseringen bland befrielsestyrkorna och inom »befriade» områden hade väckt allt större oro. Den förestående uppgiften för JSD var att mobilisera folket i kampen mot den borgerliga statsledningen som enligt partiet representerade 8 % av folket och behärskade 85 % av landets tillgångar. Till skillnad mot flertalet andra vänsterpartier tog JSD och BCL inte uttalad ställning för vare sig Sovjet eller Kina, fast sympatierna låg klart åt det senare hållet.

De första åren efter självständigheten var oroliga år i landet. Awami League-regeringen hade stora problem att befästa sin makt. Stora mängder vapen var i omlopp och politiskt motiverade mord, attentat, rån och överfall var dagliga inslag. 1972-73 dödades enligt officiella källor över 4 900 personer i sådana aktioner, de flesta Awami League-politiker. Gerillarörelser i olika delar av landet blev allt mera besvärande. Regimen svarade med säkerhetslagar och militära operationer. En speciell politisk säkerhetsstyrka, Rakhi Bahini, byggdes upp med indisk hjälp.

I januari och februari 1974 organiserade JSD ett par landsomfattande och framgångsrika demonstrationer och generalstrejker till stöd för ett 29-punktsprogram. Programmet riktade sig bl.a. mot den amerikanska, ryska och indiska inblandningen i landets politik; det krävde högre löner åt industriarbetare, upphävande av säkerhetslagarna och stopp för den Awami League-dominerade korruptionen.

Förföljelsen mot JSD ökar

I mars 1974 demonstrerade JSD-anhängare utanför inrikesministerns hus i Dacca. Demonstrationen bröts av polis. Tre personer dödades (andra källor säger åtta), ett tjugotal sårades. Sirajul lyckades fly och fortsatte det underjordiska arbetet.

JSD förbjöds aldrig formellt. Rörelsen var för stark för att regimen skulle våga utmana den på allvar. I praktiken förhindrades dess politiska arbete på olika sätt och tusentals anhängare sattes i fängelse.

Det var under den tredje i raden av kupper hösten 1975 som JSD visade sin styrka. Dess hemliga militära gren, Revolutionära folkarmén, hade fått fotfäste i den reguljära armén. Den 7 november revolterade JSD-sympatiserande soldater i Dacca mot den tre dagar gamla militärregimen, allmänt betraktad som indisk/sovjetstött och pro-mujibisk. Revolten, som kallats »sepy-revolutionen» riktade sig också i hög grad mot officerskåren och den hierarkiska strukturen inom armén. Under ledning av Abu Taher frigavs soldaterna den tillfälligt avsatte arméchefen Ziaur Rahman ur den husarrest han befann sig under. JSD-ledarna släpptes ur fängelserna.

JSD och de revolterande soldaterna krävde en »avbruten revolution» under ledning av den Revolutionära folkarmén, en utveckling som föga tilltalade Ziaur Rahman, nu landets reella makthavare. Av JSD kom han därför snart att utpekas som USA:s och högerreaktionens handgämnade man.

Under några veckor verkade JSD-kadror bland soldaterna; revolutionsråd etablerades, officerare mördades. Ziaur Rahman lyckades snart återställa ordningen inom armén med hjälp av lojala enheter. Tre veckor efter det att han själv frisläppts av JSD och anhängare bland soldaterna, lät han arresteras partiets ledare, och framträdande sympatisörer. Sirajul Alam Khan lyckades dock undkomma. Partiets medlemmar utpekades som »indiska agenter, involverade i en konspiration mot vår självständighet».

I juni ställdes de arresterade JSD-ledarna inför en hemlig militär domstol. Partiets militära ledare, Abu Taher, dömdes till döden och avrättades kort därpå. Övriga fick långvariga fängelsestraff. Klappjakten på medlemmar och anhängare intensifierades.

Med arresteringen av Sirajul Alam Khan och med en stor del av partiets kadror i fängelse har JSD tilldelats ett allvarligt slag. Försvagningen tycks ha lett till en splittring, där vissa grupper har betygat militärregimen sitt stöd i likhet med några andra vänsterpartier, som t.ex. det tidigare underjordiska Communist Party of East Bengal (ML), Sammo'adi Dal. I vilken mån Ziaur Rahman och hans regim, baserad på den klassiska alliansen mellan militär, byråkrati och kapitalintressen, vunnit mer än en tillfällig seger är däremot mera tveksamt.

Det är omöjligt att säga hur starkt JSD är, men det framstår otvivelaktigt som det mest spridda och välorganiserade vänsterpartiet i Bangladesh. Dess roll, styrka och politiska hemvist har dock varit omtvistade. Den nuvarande regimens hårda förföljelse av partiet visar emellertid att JSD upplevs som ett betydande hot.

Forts. från sidan 11.

undersökningskommission med en garanti att PNA skulle få ca 60 mandat i stället för sina 36. PNA har tolkat detta Bhutto-utfästelse på sitt speciella sätt. Oppositionen har i sina anklagelser speciellt pekat på det märkliga i att den i valrörelsen passivaste justitieministern med klar majoritet besegrade PNA:s populära generalsekreterare Rafiq Bajwa och pekat på att det skedde i en valkrets där valnämndsordförandens far var PPP-kandidat i de kommande provinsvalen. (Rafiq Bajwa har nyligen uteslutits ur PNA för påstått, hemligt, samröre med Bhutto).

Att Bhutto och arton andra ledande PPP-politiker lät sig väljas i valkretsar utan motkandidater har inte ingivit förtroende för valproceduren, speciellt inte sedan oppositionen hävdade att den förhindrats nominera kandidater i de valkretsarna.

Bhutto har kommenterat valfuskklagelserna vid en presskonferens. Han menade att han i varje fall inte skulle ha varit så enfaldig att han fixade alla åtta mandat i den politiskt känsliga staden Lahore. Han förklarade oppositionens stora valnederlag med dess reaktionära syn på kvinnorna, brist på konstruktivt program och med allt gott PPP gjort för landet. Oppositionen har ansett att de föga emanciperade pakistanska kvinnorna röstat på PNA, och då de uppenbarligen inte gjort detta måste valfusket ha varit särskilt utbrett i vallokaler reserverade för kvinnor. Bhutto däremot menade att det främst var kvinnorna han kunde tacka för sin valframgång. Valmötesdeltagande var ingen indikator på verkliga sympatier, menade Bhutto, och exemplifierade med att han i Karachi — där han endast fick två av elva mandat — lett ett jättedemonstrationståg, som var 3 km långt.

En möjlighet att utläsa om det är valresultatet eller oppositionens påståenden som rätt avspeglar folkopinionen skulle kunna vara valdeltagandet i provinsvalen. Lågt valdeltagande skulle tyda på att oppositionen och dennas bojkott hörsammats, ett stort valdeltagande på att den tillbakavisats. Men den siffran som föreligger, förmedlad av TT-AFP, är 40 % och den varken tar udden av valfuskpåståendena eller motbevisar dem. Dock tyder ett såpass stort valdeltagande i provinsvalen på att Asghar Khans påstående att PPP bara stöddes av högst 10 % av de trettio miljonerna röstberättigade är helt felaktigt.

I frånvaron av medtävlare i flertalet valkretsar vann PPP en bekväm seger i provinsvalen. I valet 1970 hade PPP endast fått några få mandat i NWFP och inga alls i Baluchistan; nu fick partiet ca 34 av 40 i Baluchistan, 61 av 80 i NWFP och dessutom 232 av 240 i Punjab och samtliga i Sind.

Provinsvalens genomförande har ytterligare skärpt motsättningarna mellan PPP-regeringen och PNA-oppositionen. Oppositionen driver en ohörsamhetskampanj för att få valresultaten annullerade, och regeringen bibehåller undantagstillståndet med förbud mot demonstrationer och folksamlingar på mer än fem personer. Därför har oroligheter och arresteringar fortsatt. Ett flertal attacker mot regeringsbyggnader, statsägda fabriker och fordon har ägt rum i Karachi. Gatustrider har hittills lett till minst ett trettiotal dödsoffer.

Före valet påstod Bhutto att Pakistan var Sydasiens bästa demokrati. Efter de indiska valen och den pakistanska oppositionens ohörsamhetskampanj med bojkott av parlamentet är påståendet än mera ohållbart. Så länge PPP under Bhuttos ledning kan hålla Punjab kan emellertid det civila statsskicket bestå. Men landets historia visar att militären alltid är en maktfaktor att räkna med.

DEBATT : Är dansk imperialism möjlig?

PETER NEERSØ

Allt fler människor får klart för sig, att u-länderna domineras och exploateras av utländska intressen. Då tänker man emellertid oftast på de stora multi-nationella företagen i industriländer som USA, England, Frankrike, Västtyskland och Japan. Vad som ofta glöms bort är, att små och medelstora företag i små kapitalistiska länder kan spela en roll i den imperialistiska utsugningen av Tredje Världen.

Sedan utvecklingsländerna blivit politiskt självständiga har den imperialistiska dominansen över dem ändrats. De är inte längre beroende av en speciell kolonialmakt, utan snarare av de utvecklade kapitalistiska länderna som helhet. Under neo-koloniala förhållanden är framgången för ett utländskt bolag inte först och främst beroende av moderlandets politiska och ekonomiska styrka. Företagens framgång beror snarare på deras kapitalresurser och marknadskontroll och speciellt på deras innehav av avancerad teknologi.

Fallet Danmark

Under sådana förhållanden har små, industriellt avancerade länder en möjlighet, att delta i exploateringen av Tredje Världen — även om de inte har ett förflutet som kolonialmakt. Ett sådant land är Danmark, som förr var mest känt som ett jordbruksland. De senaste decennierna har emellertid industrin utvecklats snabbt och gett Danmark en av världens högsta levnadsstandard.

Danmark har bara tre eller fyra bolag som kan kallas »multi-nationella». Det största av dem, East Asiatic Company, har investeringar i ett 50-tal länder. Förutom dessa har omkring 50 danska företag investerat i Tredje Världen — de flesta bara i ett eller två u-länder. Majoriteten av företagen är relativt små och sysselsätter endast några hundra anställda. De har inte heller några stora kapitalresurser. Däremot innehar de en avancerad teknologi, med vilken de kan göra vinster genom att exploatera u-ländernas tekniska beroende av de utvecklade länderna.

De danska investeringarna har studerats av Centret för Utvecklingsforskning i Köpenhamn. Följande uppgifter är baserade på denna studie och har samlats in genom intervjuer med danska företag.

Stora vinstkrav

De danska företagen uppgav nästan utan undantag, att de inte var beredda att investera i u-länder om den förväntade nettovinsten per år understeg 25-30 % av investerat kapital. Deras verkliga direkta vinster varierade från 0 till 57 %. Till detta måste läggas indirekta vinster i form av licensavgifter från dotterbolagen till moderbolagen plus vinster på material som levererats till dotterbolagen.

Kraven på utdelning är större på investeringar gjorda i u-länderna än annorstädes. De danska företagen rättfärdigar detta med att riskerna för t.ex. nationaliseringar eller förstörelse p.g.a inbördeskrig är större i u-länderna. Ett stort danskt företag har upprättat ett system, där de ger u-länderna poäng beroende på deras politiska stabilitet och attityder mot utländska investeringar. Investerande danskar favoriserar speciellt länder som Brasilien, där investeringslagarna är flexibla, där det finns en välbärgad överklass som kan köpa de danska lyx-artiklarna och där regeringen håller lönerna nere genom att undertrycka arbetarrörelsen.

Det finns flera orsaker till de höga genomsnittsvinster som danska företag tillskanskar sig i u-länderna. En av dem är det förhärskande låga löneläget. I de flesta u-länder tjänar en okvalificerad arbetare bara mellan 10 och 20 % av vad en dansk arbetare har i lön. Några danska affärsmän ville förklara detta med att produktiviteten var lägre i utvecklingsländerna. Detta är emellertid helt felaktigt. Produktiviteten hos danska dotterbolag i u-länderna är drygt 75 % av produktiviteten i Danmark.

En annan anledning till att stora profiter hamnar hos de danska företagen, är att de ofta tar stora lån i värdländerna. Lokala lån har vanligen en ränta på 6 - 10 %, medan räntan på lån i danska banker ligger kring 15 % per år. Det är också svårare att låna i Danmark — speciellt om man vill investera i u-länder.

Vanligen är företagen intresserade av att få så stora lokala lån som möjligt. Inte bara därför att de är billiga, utan också för att dessa reducerar de egna kapitalutläggerna och därmed också riskerna. Därför stannar en stor del av vinsterna på danska investeringar inte från eget kapital, utan från kapital som man lånat lokalt och till låga räntor!

Förbindelser som ger förmåner

Den viktigaste orsaken till de stora profiterna på de danska investeringarna är möjligheterna att förhandla sig till förmåner (ex. skattebefrielse) från värdländernas regeringar. De danska företagen uppgav för Centret för Utvecklingsforskning, att det är en fördel att komma från ett land utan ett förflutet som kolonialmakt. De förknippas inte så ofta med imperialism och exploatering, trots att de beter sig på samma sätt som företag från andra länder. Detta ger dem en good-will i u-länderna som gör det lättare att få koncessioner hos värdlandets regering.

Korruption är ovanligt i Danmark, och danska affärsmän betraktas normalt som ärliga. De visar emellertid en förvånansvärd flexibilitet vid förhandlingar om koncessioner i utvecklingsländerna. Omkring hälften av de intervjuade danska affärsmännen uppgav ärligt, att de betalade mutor till officiella representanter för att få koncessioner och andra tillstånd. Mutorna betalas ofta via lokala mellanhänder — och de danska affärsmännen tvär sina händer.

I många länder inbjuder myndigheterna till s.k. »joint-ventures», dvs. delat ägande med lokala partners. Några danska företag föredrar »joint-ventures» framför helägda bolag, då de lokala delägarna normalt har goda förbindelser med myndigheterna på platsen och detta gör det lättare att få koncessioner.

Ett danskt företag, DCK, har varit speciellt framgångsrikt i sina kontakter med »de rätta personerna» och på så vis fått stora förmåner. Detta företag producerar sparris o.d. i Kenya för konsumtion i Europa. Bland annat har man av de kenyanska myndigheterna fått ensamrätt att odla sparris under en period av åtta år och ett »status-quo-kontrakt» avseende skatter på 25 år. Det senare innebär att skattehöjningar eller nya skatter inte kommer att gälla DCK. DCK fick dessa förmåner av Kenyas jordbruksdepartement när Bruce McKenzie var jordbruksminister. Han lämnade senare regeringen och blev styrelseledamot i DCK. 1975 köpte han halva aktiestocken av den danske grundaren (andra halvan ägs av ett amerikanskt bolag). På så sätt inkasserar han nu vinster som har sitt ursprung i de liberala koncessioner han gav DCK som jordbruksminister» En annan styrelseledamot är Kenyas justitieminister, Njonjo. Denna förbindelse har gjort det möjligt för DCK att låta polisen ingripa mot strejkaktioner som var uttryck för DCK-arbetarnas missnöje med de usla lönerna.

Hur man kringgår lagar

U-länderna försöker begränsa den åderlåtning i handelsbalanserna som orsakas av profitöverföringar till utländska bolag, genom att tvinga dem att återinvestera vinsterna eller delar av dem i värdlandet. De utländska bolagen, inklusive de danska, är emellertid skickliga i att kringgå sådana restriktioner. Ett danskt företag mutade en myndighetsperson i ett afrikanskt land, att gå med på att dotterbolaget i landet betalade en årlig avgift till det danska moderbolaget för olika tjänster. Detta var ren svindel eftersom dessa tjänster redan betalats med licensavgifter!

En stor del av de intervjuade danska företagen uppgav ärligt, att de kringgick bestämmelserna för vinstöverföring genom s.k. »over-invoicing» (överfakturering). Detta innebär att moderbolagen i Danmark säljer maskiner, reservdelar och råvaror till dotterbolagen till överpriser, för att på så sätt föra över vinster från dotterbolagen till moderbolagen. I de allra flesta fallen av »over-invoicing» låg priserna mellan 15 och 30 % över världsmarknadspriserna, men i vissa fall överskreds dessa med 100 - 300 %.

I några u-länder försöker myndigheterna kontrollera försäljningspriserna. Detta är emellertid endast möjligt med produkter som det handlas regelbundet med på världsmarknaden. Ett danskt företag sålde förr kemikalier till ett av sina dotterbolag 15 % över världsmarknadspriset. När värdlandet började kontrollera handelspriserna slutade företaget med »over-invoicing» på de vanligaste kemikalierna men fortsatte på de som inte förekom så ofta på världsmarknaden.

1976 nationaliserades East Asiatic Companys dotterbolag i Ghana, då man kringgått bestämmelserna för vinstöverföringar, inklusive »over-invoicing». Ett bolag, nämligen det ovan nämnda DCK, för ut vinster genom »under-invoicing». DCK:s dotterbolag i Kenya säljer sparris till DCK:s dotterbolag i Schweiz till underpriser. På så vis förs en stor del av vinsten över till Schweiz, där skatterna är väsentligt lägre än i Kenya.

Teknologisk dominans

Danska investeringar i u-länderna skulle påverkat dessa länders betalningsbalanser mindre negativt om de danska dotterbolagen exporterade mera. Men exporten från dessa dotterbolag är ringa — trots stora subventioner. Nästan hälften av de tillfrågade danska bolagen exporterade inget från sina dotterbolag i utvecklingsländerna. Endast en fjärdedel av dem exporterade mer än 10 % av produktionen. I många fall var exporten inriktad på länder som hade frihandelsavtal med värdlandet, varför de danska bolagen kunde undvika importavgifter.

Orsaken till den magra exporten från dotterbolagen är vanligen, att moderbolaget vill reservera världsmarknaden för sig självt. Av samma anledning förbjuder de också sina licens-tillverkare att exportera (eller tillåter dem endast att exportera till några obetydliga marknader). Om myndigheterna i u-landet förbjuder en skriftlig export-klausul i licens-kontraktet ersätter det danska företaget ofta detta med en hemlig överenskommelse med samma effekt — ett s.k. »gentleman's agreement».

Exportförbudet, som danska eller andra kapitalistiska företag ger sina dotterbolag, är ett allvarligt hinder för dessa länders utveckling. Det är en bra illustration till den dominans som utländska företag kan utöva genom att de innehar avancerad, monopoliserad teknologi.

De danska myndigheternas roll

Privata affärsintressen spelar stor roll i dansk utrikespolitik gentemot u-länderna. Bland annat har de fått folketinget (riksdagen) att upprätta två fonder för främjande av danska investeringar i u-länder. Den första är en investerings-garantifond som täcker förluster som orsakas genom nationaliseringar och inbördeskrig. Bolagen betalar en årlig premie på 0,5 % av garantisumman, vilket är mycket billigt för en sådan försäkring.

Den andra kallas Industrialization Fund for Developing Countries. Denna ger billiga lån till, och köper aktieandelar i företag som investerar i u-länder. I normala fall accepterar fonden företagets villkor och utövar inte tillräcklig kontroll över deras aktiviteter i u-länderna. Detta betyder, att fonden kan stödja danska investeringar som uppenbart har negativa konsekvenser för värdlandets ekonomi (lokala företag konkurreras ut etc.). Undanträngandet av lokalt ägda företag inverkar ofta negativt på sysselsättningen, eftersom dessa ofta använder sig av mera arbetsintensiv teknologi än de utlandsägda.

Den dåliga kontrollen medför vidare, att de danska bolagen kan lura fonden (dvs. de danska skattebetalarna) på kapital. Den ovan nämnda under-faktureringen som gjordes av DCK har orsakat stora förluster för fonden, eftersom denna hade 20 % av aktierna i DCK Kenya, där vinsterna är små, men inga aktier i DCK Schweiz, dit den största delen av vinsterna från Kenya går. 1976 sålde fonden sina DCK Kenya-aktier till Bruce McKenzie, uppenbarligen mycket billigt.

De danska företagen uppgav att de var mycket nöjda med samarbetet med industrialiseringsfonden. Det är en fördel för dem att backas upp av en officiell dansk institution, då detta stärker deras förhandlingspositioner och gör det lättare att nå överenskommelser med värdlandets myndigheter. På detta sätt stöddes danska privatföretagens exploatering av Tredje Världen av de danska myndigheterna — detta trots de senares officiellt progressiva inställning till u-länderna och deras krav på en ny ekonomisk världsordning.

Rustning och vapenhandel

JAN ØBERG

Denna artikel innehåller två avsnitt av ett större arbete rörande Indiens inhemska vapenproduktion.¹⁾ Sålunda har många aspekter rörande detta speciella och mycket intressanta problem utelämnats, bl.a. en diskussion om det s.k. militärindustriella komplexet i Indien baserad på ett utmärkt resonemang av Wulf.²⁾

De nyliga händelserna i Indien betonar vikten av att inte behandla vapenproduktion som ett »hardware»-problem, där man bara undersöker rustningen i sig. Istället bör den ses som en aspekt i en större trend mot förtryck och *militarisering*, det vill säga graden av vilket ett samhälle i stort orienterar sig mot militära ändamål, direkt och indirekt.³⁾ Utrymmesbegränsningen tillåter tyvärr inte diskussionen av dessa problem. Istället så är denna framställning begränsad till en diskussion av två stora ämnen relaterade till Indiens självständiga vapenproduktion, nämligen de allvarliga problem som de möter och den eventuella folkningen av Indiens vapenproduktion som ett exempel på Sovjetimperialism.

Även om vi inte här kan ta upp den stora problematiken, utan bara antyda ett par aspekter med anknytning till Indien så bör dock följande sägas i denna inledning: De grundläggande relationer som här är relevanta är givetvis de som finnes mellan *utvecklingsproblem, rustningen* och den globala *samhällsstrukturen*. När det gäller förhållandet mellan upprustning och utveckling skulle en mera detaljerad analys bringa klarhet i det faktum att upprustningen representerar ett enormt resursslöseri och i den meningen är ett hinder för utveckling, om man med det menar en höjning av massornas levnadsstandard.

I relationen mellan upprustning och det internationella såväl som det nationella samhällets struktur finner vi militariseringen eller militarismen som redan nämnts. Den nationella ekonomin och det politiska livet militariserar genom militärregimer, militärproduktion och uppbyggandet av infrastruktur för militära ändamål – och det samma gäller det globala samhället, där vapen och vapenresurser är en del av det civila handels- och investeringsmönstret.

Det är viktigt att peka på att i och med att underutvecklingen förstärkes som ett resultat av upprustningen och att samhällsstrukturer militariserar, så förstärks eliteras potential – nationellt och internationellt – för en *dominans- och beroendeskapande politik*. Rustningen, ekonomin och samhällsstrukturen har sin egen mycket komplicerade dynamik; det bör hållas i minnet inför följande.

Några större problem

Den snabba ökningen av Indiens vapenproduktion kan få läsaren att tro att Indiens vapenproduktion är otvetydigt framgångsrik, att den växer och utvecklas. Detta är emellertid långt ifrån sanningen. Många problem finns i de indiska experimenten, och vi ska nämna några av de mera uppmärksammade:

Den inhemska vapenproduktionens policy

Den politiska beslutsprocessen när det gäller produktionen av nya vapenprojekt speglas av bristen på realism, planering och kontroll. Bristen av ett realistiskt perspektiv eller myterna⁴⁾ om vad som händer i t.ex. Kina eller Pakistan har lett till prestigeprojekt, alldeles för många projekt pågående samtidigt och bristen av en övergripande policy och långtidsplanering. Utta- landen om produktionsplaner, graden av inhemska produktion och av enskilda vapensystem och självförsörjningen d.v.s. den totala kapacitet att producera alla vapen som behövs, bestyrker detta.⁵⁾

Förvaltandet av den inhemska vapenproduktionen

P.g.a. bristen av förutseende analyser av produktionsbasis innan de politiska besluten finns det ett stort antal exempel på projektplaner som aldrig realiserats och allvarliga förseningar av de som slutförts. I en aktuell rapport visas det på oförmågan att koordinera försvarsproduktionen hos regeringen. Den beskrivs som »ett komplett klandervärt misslyckande».⁶⁾

Det har hävdats att detta problem kunde lösas om man introducerade moderna förvaltningsmetoder – så som skedde i Pentagon under McNamaras ledning – t.ex. effektiv materialförvaltning, nätverksplanering, arbetsstudier, systemanalyser, operationsanalys, projektledning etc.⁷⁾ men hela problemet kan givetvis inte lösas med hjälp av sådana tekniker.

Forskning och utveckling

Fastän antalet forskare ökar snabbt i antal så är Indien starkt beroende av utländska resurser när det gäller experter, know-how, utbildning och träning. Bristen av forskningskapacitet exemplifieras av Hindustan Aeronautics Ltd (HALs) motorfabrik i Bangalore med 2 900 anställda och bara två av dem är studenter med avlagd examen.⁸⁾ HAL, som är den mest betydelsefulla försvarsindustrin i Indien, har 37 700 anställda och beräknas ha 300 yngre konstruktörer och designare till sitt förfogande 1980.⁹⁾ HAL är för övrigt det företag som producerar MiG-flygplanet med Sovjetunionen.

Produktionskostnader

Tabell 1 visar tydligt att ett av de allvarligaste problemen i Indiens vapenproduktion är att det är så pass mycket dyrare att producera vapen inom landet än att importera dem. Kostnadsanalyser av flygplansproduktionen i väst och i tredje världen visar att lönekostnaderna i väst står för en relativt liten del av totalkostnaden, cirka 10-15%, och lönekostnaderna är en av de stora fördelar – i detta sammanhang – tredje världen har över rika länder. De står för 1-5% av produktionskostnaderna i Indien medan materialkostnaderna motsvarar 40-80% jämfört med 35-40% i väst.¹⁰⁾

Tabell 1

Kostnader för att framställa flygplan i Indien
(000 dollar)

	A. Produktionskostnad	B. Importkostnad av ekvivalent flygplan	C A/B %
HJT-16	340	200	170
MiG-21	1520	830	180
HF-24 M 1	940	600	160
Aloutte	270	170	160
HS-748	1490	1000	150
Gnat a)	380	200	190

Källa: SIPRI 1971 The Arms Trade With The Third World, s. 738

a) 1956 års priser

Lågkapacitet

HALs effektivitet är förvånansvärt låg. Kanpurfabriken som producerar transportplanet HS-748 kör bara på 20% av sin kapacitet medan avdelningarna Lucknow (MiG-bromsar och instrument), Nasik (MiG-karossen), Hyderabad (MiG-elektroniken och missiler), Koraput (MiG-motorn och reservdelar) och vissa delar av Bangalore (resten av projektet) alla säges köra på mindre än 60% av sin kapacitet.¹¹⁾

Givetvis måste man se detta i sitt sammanhang, i relation till Indiens industri och dess allmänna kapacitetsutnyttjande men med dessa siffror som presenterats här är det knappast möjligt att vidhålla att försvarsproduktionen förbättrar den generella statistiken.

Redan 1971 togs frågan om utnyttjandet av kapaciteten upp i det indiska parlamentet:

»... Ministern sade att det inte var korrekt att säga att bara 50% av produktionskapaciteten hos krigsmaterieföretagen utnyttjades. Det finns bara få fabriker där mindre än 50% av den installerade kapaciteten utnyttjades. Vi letar oavbrutet efter flera saker att producera men vi vill inte producera varor som inte är önskade bara för att komma upp i full produktion av den installerade kapaciteten, sade han».¹²⁾

Eftersom detta problem inte ofta diskuterats i frågan om Indiens vapenproduktion så låt oss titta lite närmare på saken. Det finns åtminstone två sätt att handskas med detta problem.

Det första är att rationalisera och eventuellt avskeda arbetare. Det har rapporterats att HAL reducerade sina flygplansproduktionskostnader 1972-73: »Detta gjordes med ökad effektivitet i utnyttjandet av arbetskraften, mindre arbetskraft användes för att producera varje flygplan».¹³⁾ Samma källa antyder att en ökning nåddes i försäljningen utan att anställa någon extra.

Möjligheten att avskeda arbetare är allvarigare eftersom de inte verkar ha mycket inflytande i styrelser eller i företagsledningen i stort. Sälunda, 1971 avskaffade ministern för försvarsproduktionen, Shukla, alla anställdas medverkan i styrelser. Han sade att fabrikenas styrelser var måna om administrativ effektivitet och därför var frågan om arbetarnas deltagande i styrelser inte relevant.¹⁴⁾

I detta sammanhang är det även värt att notera att bonus fövägras arbetarna i försvarsproduktionen medan arbetare i civila, statsägda fabriker har bonusöverenskommelser.¹⁵⁾

Det andra sättet att bemästra effektivitetsproblemet är att utöka exporten till »vänskapligt inställda länder». Denna policy introducerades 1972. Hela problemet sades röra skillnaden av behov av vapen i krigs- och fredstid:

»Produktionen i de 30 försvarsfabrikerna under Försvarsministeriet ska alltid vidhålla den maximala kapaciteten som nåddes förra året och får inte sjunka som brukade hända förr efter en mobilisering, allt detta enligt officiella källor».¹⁶⁾

Det är värt att notera att Indiens vapenproduktion inte tilläts sjunka, och ovanstående anförande passar perfekt ihop med den aktuella ökningen av produktion och export.

Men problemen om utnyttjandet av kapaciteten löses inte genom att bara höja produktionen både i krigs- och fredstid. Försvarsproduktionens minister har vidhållit att om man avskedade människor skulle detta bara skapa sysselsättningsproblem,¹⁷⁾ vilket bara betonar den problematiska relationen mellan produktion och export. Frågan är emellertid om Indiens försvarsprodukter kan konkurrera på världsmarknaden.

Ett exempel på Sovjetimperialism?

Utländskt inflytande i Indien har alltid bidragit till att förstå landets utveckling och underutveckling. Detta är fint presenterat i bidrag av t.ex. Myrdal, Barrington Moore Jr., Maddison, Galtung och Næss och Hettne.¹⁸⁾ Den historiska utvecklingen kan inte diskuteras här. Det är bara att notera att varken utländsk dominans eller militarisering är nya fenomen i Indien.

Eftersom vårt huvudobjekt i denna artikel är militärproduktionen kommer vi att koncentrera oss på att undersöka det utländska inflytandet i denna sektor. Detta betyder givetvis inte att vi utesluter utländskt inflytande inom den civila sektorn, men utrymmet kräver denna avskiljning. Det är knappast en överdrift att vidhålla att det mest signifikanta och råvarukonsumerande samarbetet inom Indiens vapenproduktion sker med Sovjetunionen, och då speciellt med MiG-projektet. Därför är det fruktbart att titta lite närmare på detta samarbete vilket inte ska uppfattas som ett ignorande av franska, engelska och amerikanska intressen.

Enligt Barratt Brown finns det huvudsakligen fem fält inom vilka

den sovjetiska »ekonomiska imperialismen» kan finnas: 1) i de blandade företagen i Östeuropa som gjorde det möjligt att begränsa utvecklandet av sådant som inte passade de ryska planerna, 2) i prissättningsdiskrimineringen, d.v.s. att Sovjetunionen tar mer betalt när det gäller export och betalar mindre för importen än när man handlar med väst, 3) i Sovjetunionens utnyttjande av kapitalismens världspriser när man förhandlar istället för att använda de verkliga produktionskostnaderna, en procedur som speciellt drabbar lågproduktiva länder och håller dem i en underlägsen situation vilket i sin tur är resultatet av en 4) artificiell arbetsdelning och 5) i det element av ekonomisk kontroll utövad i relationen mellan Sovjetunionens byråkrati och partiet i periferin.¹⁹⁾

När det gäller vapenproduktionen i Indien så är nummer 1) och 5) inte relevanta och de andra tre är förstas svåra att verifiera empiriskt. Det kanske finns andra områden där man kan finna ojämt utbyte och vi skulle vilja föreslå följande punkter och förslag till frågan om Sovjetimperialism i relation till Indiens vapenproduktion:

1) *Produktionskostnader.* Tabell 1 visade att dessa är mycket höga när det gäller MiG-produktionen. (Bara Gnatflygplanet är dyrare). Detta bör ses i relation till det faktum att MiG-projektet har hög prioritet i den indiska vapenproduktionssektorn.²⁰⁾ 2) *Valutakostnader.* Dessa är högre för MiG-planet än de andra flygplansproduktionerna. Vidare vet man att Sovjetunionen har krävt att få ut licensbetalning i dollar vilket försätter den indiska ekonomin i besvärligheter p.g.a. brist på utländsk valuta.²¹⁾ 3) *Utnyttjandet av kapacitet.* Som det har nämnts tidigare så är denna ganska låg i de avdelningar som producerar just MiG-flygplan. 4) *Inhemsk produktionsandel.* Proportionen av indiska komponenter i MiG-planen är fortfarande låg. Data är svåra att få tag på men det verkar vara omkring 60% utan att ha visat någon tendens att stiga under de senaste åren.²²⁾ 5) *Prissättningsdiskriminering.* Enligt Far Eastern Economic Review säger officiella personer i Indien att Sovjetunionen tar mer betalt än världsmarknadspriset när det gäller flygplansdelar.²³⁾ 6) *Råmaterial.* Enligt SIPRI »importeras nästan allt material fortfarande» när det gäller MiG.²⁴⁾ 7) *Restriktioner i fråga om »know-how».* Enligt kontrakt mellan Sovjetunionen och Indien om MiG, så levererar inte Sovjetunionen några detaljritningar eller testdata.²⁵⁾ 8) *Vapenhandel.* Alla Sovjets stora vapenköpare har också Sovjetunionen som sin största kund inom de civila sektorerna, t.ex. så kan det finnas en möjlighet att vapen bytas mot civila varor, inklusive råvaror. Detta till skillnad från USA där vapenkunder även importerar »civila» varor, t.ex. att USA står överst i listan på deras importindex av vilket man kan dra slutsatsen att USA-vapen har som funktion att stödja marknader.²⁶⁾ 9) *Skulder och återbetalning för försvarsutrustning.*

»Ingen i New Dehli vet exakt till vilken grad Indien är skuldsatt till Sovjet för vapenleveranser. Man uppskattar det till ungefär 2 000 miljoner dollar. När väst kritiserar oss för att vi köper vapen från Sovjetunionen glömmer de att det varken är hjälp eller välgörenhet. Vi betalar verkligen för det», säger en officiell person.²⁷⁾

Detta uttalande är intressant. Mellan 1961-65 rapporterades det att Indien hade en handelsbrist med Sovjetunionen men mellan 1965-71 så hade det uppkommit ett handelsöverskott till cirka 120 miljoner dollar i 1971.²⁸⁾ En närmare undersökning av Datar avslöjar emellertid att största delen av överskottet beror på det faktum att den indiska statistiken inte inkluderar vapenimporten. Om man gjorde det skulle balansen se annorlunda ut:

»Det oförklarliga gapet, eller större delen av det, måste bero på försvarets import. Denna förklaring verkar mera sannolik när de årliga importsiffrorna analyseras. Skillnaden mellan Sovjets och Indiens statistik är mycket större från 1963 och framåt än innan. Det är den tid – efter den kinesiska invasionen 1962 – som Indien började importera försvarsmaterial i en större skala.»²⁹⁾

Datar konstaterar här också att Indiens tillbakabetalande av försvarskostnader till Sovjet är lika stora som tillbakabetalandet av utvecklingskrediter – ungefär 1 550 miljoner Rs från 1967-71.

Hur fragmentarisk denna information än är tycker vi att det är viktigt att avsluta med att säga att den är tillräckligt intressant för att förtjäna fortsatta studier av Indiens vapenproduktion i framtiden.

NOTER

- 1) Öberg, *A Case Study of Domestic Arms Production in India 1950-75.* (1975). Delar av denna större artikel har publicerats i *Instant Research on Peace and Violence*, Vol. 5 - 1975 från vilken artikeln här är ett utdrag som har redigerats och översatts av Stig Hansén.
- 2) Wulf H., *Militär und Rustung in Indien*, 1974, s. 194-220
- 3) Författaren är engagerad i World Indicators Program (WIP) vid professoratet i Konflikt- och Fredsforskning vid Oslo Universitet där han ansvarar för nyutveckling av teorier om militarism och vill utveckla indikatorer på militarism och militarisering av samhällen.
- 4) Subrahmanyam i *Times of India*
- 5) Malhotra, *Times of India*, Maj 5, 1973
- 6) *Times of India*, Maj 1, 1973
- 7) Jaiswal i *Hindustan Times*, Augusti 2, 1971
- 8) *Hindustan Times*, Juli 7, 1972
- 9) *Ibid.*
- 10) SIPRI, *The Arms Trade With The Third World*, 1971, s. 739-40
- 11) *Milavnews*, 160/2/1975
- 12) *Hindustan Times*, Juni 8, 1971
- 13) Institute for Defence Studies and Analyses Journal (IDSA), Maj 1973
- 14) *Hindustan Times*, Juni 8, 1971
- 15) *Times of India*, Maj 5, 1973
- 16) *Hindustan Times*, December 7, 1972
- 17) *Japan Times*, Maj 20, 1972
- 18) Myrdal, *Asian Drama*, Barrington Moore Jr., *The Social Origins of Dictatorship and Democracy*, Maddisson, *The Historical Origins of Indian Poverty*, Galtung och Næss, *Ghandis politiske etik*, och Hettne, *Utvecklingsstrategier i Kina och Indien*.
- 19) Barratt Brown, *The Economics of Imperialism*, 1974, s. 285-305
- 20) Childs and Kidron, *India, the USSR and the MiG project*, in *Economic and Political Weekly*, Sept. 22, 1973
- 21) SIPRI YEARBOOK, 1973, s. 363
- 22) Wulf, 1974, *Militär und Rustung in Indien*, s. 146, SIPRI 1971, *The Arms Trade With The Third World*, SIPRI YEARBOOKS 1973, 1974, 1975. *Milanews* 160/2/1975
- 23) *Far Eastern Economic Review*, Oktober 18, 1974
- 24) SIPRI 1971, *The Arms Trade With The Third World*, s. 749
- 25) SIPRI 1971, *The Arms Trade With The Third World*, s. 749
- 26) Se Öberg, *Arms Trade with The Third World as an Aspect of Imperialism* i *Journal of Peace Research* nr. 3.
- 27) *Far Eastern Economic Review*, *ibid.*
- 28) More data can be selected from the Indian statistics in Dagli (ed), 1973, *India's Foreign Trade*, s. 268-75
- 29) Datar, *India's Economic Relations with the USSR*.

DOKUMENT

Den växande politiska förföljelsen i Bangladesh är föga uppmärksammas. 62 000 politiska fångar och den brutala behandlingen och möjliga avrättningen av en ledande vänster-politiker får emellertid inte förbigås med tynadt. Genom offentliga protester och appeller till maktavarna i Dacca kan regimen möjligen pressas till vissa eftergifter. Upprop och protestlistor kan sändas till Chief Martial Law Administrator Ziaur Rahman eller President Sayem, Dacca, Bangladesh. Nedanstående telegram avsändes den 1 april av Sydasienskommittéerna i Sverige.

Telegram till

President Sayem,
Folkrepubliken Bangladesh

Vi kräver en öppen och rättvis rättegång för Sirajul Alam Khan och vädjar till er att inte stadfästa någon form av dödsstraff.

Sydasienskommittéerna i Sverige

Det oerhörda förtrycket under undantagstillståndet i Indien blev slutligen Indira Gandhis fall. Polisens och militärens brutala behandling av det indiska folket ledde till våldsamma och ibland desperata protestaktioner.

Sydasiensbulletinen publicerar nedan ett utdrag ur ett uppmärksammat uttalande som gjordes av Prabhakar Sharma i delstaten Maharastra innan han i oktober i fjol brände sig till döds som protest mot förtrycket och undantagslagarna:

Era djävulska lagar för att upprätthålla den inre säkerheten terroriserar folket. Alla som gör sin plikt kastas i fängelse. Det finns ingen rättvisa utom den som ni kallar rättvisa. En människa kan nu fängslas utan rättegång och hållas inspärrad på obestämd tid. Men jag vägrar att låta mig fängslas och torteras och därför bränner jag mig nu till döds.

Under det engelska kolonialväldet sattes ingen i fängelse utan rättegång. Om patrioterna misshandlades i fängelserna så blev detta känt utanför murarna och det skapade en enad nationalistisk front mot engelsmännen. Men under ert svarta välde så tystas allt och alla.

Jag tänker inte tillåta att ni eller er polis torterar min kropp. Har den allsmäktige Guden gett er all rätt över människor; att fängsla vem som helst när som helst var som helst? Jag känner starkt för bönderna som kämpar för sin existens men som vägras rätten att protestera.

Jag har arbetat för detta land sedan 1935 då jag tillsammans med Gandhi gick ut i socialt arbete på landsbygden. Jag hade hoppats att de mänskliga värden och rättigheter som vi kämpade för en gång skulle genomföras, men det verkar omöjligt under ert välde.

*Prabhakar Sharma,
Surgaon,
Maharastra*

BOKRECENSION

Utvecklingen de två senaste åren på den indiska subkontinenten har plötsligt, i kretsar utanför Indien, orsakat tvivel angående »världens största demokrati». Den mer obekväma, och hittills okända, sidan av Indiens demokrati, tycks ha kommit i dager vid tiden för undantagstillståndet i juni 1975. Det är mot bakgrund mot detta uppvaknande för Indiens problem, där Indien, genom västerländsk massmedia, beskrivits som en nation bestående av svaga och fatalistiska »yogis», med inslag av spridda och vansinniga vänsteruppror, som vi skall se publiceringen av Dilip Hiro's bok »Inside India Today».

Boken, som kanske redan intresserat några västerländska läsare, kan rekommenderas som en intressant journalistisk redogörelse om Indien, som utan att inveckla sig i specifika och komplicerade problem, har lyckats täcka de flesta aspekterna på Indiens samhälle, regering och politik. För den som inte varit i Indien och är allmänt okunnig om dess problem, kan boken tjäna som en bra introduktion. Trots det har boken begränsningar, då den med sin journalistiska jargong försöker appellera till en så stor publik som möjligt. Begränsningar som emellertid överskuggas av bokens starka sidor.

Vad det gäller korruptionen i det indiska samhället kan man få intrycket, för att kort redogöra för bokens svaga sidor, att den i underutvecklade länder i allmänhet är systemets största svaghet, vilket Gunnar Myrdal också skulle instämma i. Korruptionen skall tvärtom ses mot bakgrund av en kapitalistisk ekonomi, annars kommer byråkratin att få hela skulden. Vidare, vad gäller behandlingen av Kongress-partiet och dess roll i den politiska processen inom den indiska staten, så finns i boken en tendens att studera detta på en mer populär-politisk nivå, än att behandla olika klass-intressens inflytande på det regerande Kongress-partiet. Detta förfarande kommer igen i analysen av andra politiska partier, och då speciellt regionala partier som DMK m.fl.

Viktiga frågor som befolkningskontroll och analfabetism har inte behandlats på ett tillfredsställande sätt: problemen runt befolkningskontrollen, som i väst influerat debatten om underutvecklade länder och befolkningskontrollens ineffektivitet måste ses i ett bredare ideologiskt sammanhang. Vidare angående analfabetismen, så har antalet analfabeter i Indien ökat, även om man räknar in den årliga befolkningsökningen. Detta kan föras tillbaka på statens ojämnt fördelade anslag till utbildningssektorn, där anslagen till primärbildningen på landet, med 70 % analfabeter, har varit mycket mindre än anslagen till universiteten, beroende på ställda krav från de ekonomiskt privilegierade klasserna. Men även den magra satsningen på primärbildningen har minskat den senaste 20-års perioden, samtidigt som anslagen till universiteten har ökat.

Bortsett från nyss nämnda begränsningar, måste man ge Dilip Hiro och RKP en eloge för att, på ett lämpligt sätt, ha gjort en allmän introduktion till det komplexa fenomenet Indien tillgänglig.

BABU

TIDNINGSKLIPP

INDIEN

Hindustan Times 25 september 1976

Indiens femte årsplan förutspår en årlig tillväxt med 4,3 %. Den privata sektorn svarar för en av de större ökningarna.

Hindustan Times 17 oktober 1976

Sanjay Gandhi besökte Jharkhaddis slumområde och blev så chockad över det han såg att han föreslog att hela området skulle brännas ner.

Samachar, 29 oktober 1976

Indira Gandhi klargjorde för »Monthly Aalkab», att hon aldrig sagt hon kunde få majoritet när det så chockad henne. Vad hon i realiteten sagt i TV-intervjun var att en majoritet kunde uppnås när som helst, men att detta inte var målet.

Times of India, 12 december 1976

Sanjay Gandhi betonade häromdagen nödvändigheten av att acceptera familjeplaneringen som ett sätt att bekämpa fattigdomen bland folket. Han påpekade också att allt medan industri- och jordbruksproduktionen gått upp, hade befolkningsökningen ointetgjort fördelarna med den utökade produktionen.

Indian Express 24 december 1976

Indira Gandhi anklagade Communist Party of India (CPI) för samarbete med de som för »Ouit India»-kampanjen. Denna kampanj menar att kongresspartiet för en politik som i grund och botten är reaktionär.

Dagens Nyheter 20 januari

Ordföranden i det indiska socialistpartiet, George Fernandes, som står åtalad för sammansvärjning i syfte att att störta regeringen, uppmanade på onsdagen alla oppositionspartier att bojkotta de parlamentsval som förutskickats till i mars. I ett brev till partiets generalsekreterare sade Fernandes att det vore »rena självmordet» för oppositionspartierna att böja sig för premiärminister Gandhi och delta i den sorts val hon planerar.

Indian Express 2 februari

Congress for democracy har ställt upp bl.a. följande krav:

Undantagstillståndet ska upphävas

Alla politiska fångar ska friges

MISA ska avskaffas

»Prevention of Objectionable Matters» ska upphävas

Polis och militär ska inte få delta i valproceduren på så sätt att de påverkar valdeltagarna.

Sunday Standard 6 februari

New Dehli: Vid ett valmöte igår, där bl.a. Indira Gandhi talade, ingrep polis och medlemmar av Kongresspartiets Ungdomsförbund mot mötesdeltagare som försökte lämna mötesplatsen, och tvingade dessa att sätta sig ned.

Gratis transporter hade ordnats till mötet med över 200 bussar från Dehli Transport Corporation och betalats av Kongresspartiets lokalavdelning i Dehli.

Dagens Nyheter 12 februari

Indiens president Fakhruddin Ali Ahmed avled igår av en hjärtattack. När Ahmed tillträdde 1974 var det andra gången i Indiens historia som en muslim fick ämbetet. Han blev republikens femte president.

Indian Express 20 februari

»Regeringen ber massorna om ursäkt för tvångsteriliseringar. I framtiden kommer tvång inte att användas», sade försvarsminister Bansi Lal, när han talade vid Kongresspartiets valmöte i Ambala igår. Han bad folket glömma det förflutna och rösta på Kongresspartiet.

Han avfärdade också anklagelserna om tortyr och dålig behandling av de politiska fångarna. »De som påstår att nästan 150 fångar sköts till döds i Bhagalpur-fängelset är lögnare», sade han och fortsatte: Faktum är att fångarna, som bara var ett fåtal (»en handfull»), ökade i vikt under fängelsevistelsen.

Indian Express 20 februari

Det finns inget sätt att ta reda på hur många som fortfarande är arresterade i väntan på rättegång. The Home Minister of the Centre vägrar att utlämna någon som helst information om förhör som hållits och regeringen har sagt att man inte kan lämna ut några exakta siffror rörande antalet fångar.

Dagens Nyheter 24 mars

I en kommentar till de indiska parlamentsvalen förklarar den kinesiska nyhetsbyrån Nya Kina, att valutgången klart visar att det indiska folket förkastar Indira Gandhis och därmed Kongresspartiets utrikespolitik, som gått ut på ett nära samarbete med Sovjetunionen.

Dagens Nyheter 25 mars

Indien skall vara »helt alliansfritt, utan någon misstanke om något band med någon», sade Indiens premiärminister Morarji Desai, vid en presskonferens igår. Uttalandet var en anspelning på vänskaps- och samarbetspakten med Sovjet som slöts 1971. Desai sade, att om pakten med Sovjet hindrade vänskap med något annat land, måste den ändras.

Dagens Nyheter 26 mars

Valresultatet i Indien bör vara en läxa för alla dess regeringar och för de demokratiska krafterna, skriver den sovjetiska utrikespolitiska tidskriften Za Rubezjom. Valet visade på ett negativt sätt att det indiska folket var missnöjt med att livsviktiga problem löstes så långsamt och att det avvisar maktmissbruk, menar tidskriften.

Dagens Nyheter, 4 april 1977

Indiens nya hälsovårdsminister Raj Narain sade på lördagen att det sätt på vilket förra premiärministern Indira Gandhis regering genomförde sitt mass-steriliseringsprogram var omänskligt och barbariskt. Villkoren för programmet, under vilket 7 miljoner indier lät sterilisera sig på mindre än ett år, liknade nästan tvång, sade han till en grupp journalister.

BANGLADESH

Ny Dag 16 februari

Sverige avser för kommande budgetår ge Bangladesh ett bistånd på totalt 110 miljoner kronor. Av detta är 75 miljoner importstöd och resten projektstöd för landsbygdsutveckling. Av importstödet är 32 miljoner bundet till inköp i Sverige, och resten – 43 miljoner – är obundet.

SRI LANKA

Ny Dag 4 mars

Det kommunistiska partiet i Sri Lanka har utträtt ur den regeringskoalition som det sedan 1970 upprätthållit med Sri Lankas Frihetsparti. Som skäl anges att man inte är nöjd med den utveckling som regeringspolitiken tagit den senaste tiden. Partiet övergår inte till direkt opposition utan kommer i parlamentet att pröva regeringens förslag och ta ställning till om de kan stödjas eller ej.

GRUNDDATA OM SYDASIEN

AFGHANISTAN

Areal: 648 000 km² (1,5 ggr Sverige)
Befolkning: Ca 18 miljoner
Huvudstad: Kabul
Officiellt språk: Pashtu
Statsskick: Republik

BANGLADESH

Areal: 143 000 km² (1/3 av Sverige)
Befolkning: 78,5 miljoner
Huvudstad: Dacca
Språk: Bengali
Statsskick: Republik

BHUTAN

Areal: 47 000 km² (1/10 av Sverige)
Befolkning: 1,15 miljoner
Huvudstad: Thimpu
Språk: Bhutia
Statsskick: Kungadöme

INDIEN

Areal: 3 300 000 km² (7,5 ggr Sverige)
Befolkning: 613 miljoner
Huvudstad: New Delhi
Språk: 21 officiella språk (40% talar hindi)
Statsskick: Federal republik

NEPAL

Areal: 141 000 km² (1/3 av Sverige)
Befolkning: 12,5 miljoner
Huvudstad: Kathmandu
Språk: Nepali
Statsskick: Kungadöme

PAKISTAN

Areal: 804 000 km² (1,8 ggr Sverige)
Befolkning: 70 miljoner
Huvudstad: Islamabad
Officiellt språk: Urdu
Statsskick: Federal republik

SRI LANKA

Areal: 66 000 km² (1/6 av Sverige)
Befolkning: 14,2 miljoner
Huvudstad: Colombo
Språk: Singalesiska och Tamil
Statsskick: Republik

Skribenter i detta nummer.

Daniel Asplund	<i>Arbetat med byutvecklingsprojekt i Bangladesh, Stockholm</i>
Ingar Haellqvist-Axelsson	<i>Socialantropolog, Lund</i>
Thomas Bibin	<i>Sociolog och frilansjournalist med specialinriktning på u-landsfrågor, Stockholm</i>
Göran Djurfeldt	<i>Lärare i sociologi vid Universitetet i Köpenhamn</i>
Karin Fridell	<i>Verksam i Sydasienskommitten i Stockholm</i>
Karl Reinhold Haellqvist	<i>Historiker vid Centralinstitut för Nordisk Asienforskning, Köpenhamn</i>
Staffan Lindberg	<i>Lärare i sociologi vid Lunds Universitet</i>
Thomas Löfström	<i>Författare</i>
Peter Neersø	<i>Verksam vid Centret för Utvecklingsforskning, Köpenhamn</i>
Jan Øberg	<i>Doktorand vid Avd. för Freds- och Konfliktsforskning, Lunds Universitet</i>

Sydasien

